

OKUMA VE ANLAMA ÜZERİNE: KUR'AN TİLAVETİYLE İLGİLİ BAZI KAVRAM ve RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa HOCAOĞLU*

Özet

Kur'an, insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gönderilmiştir. Bu amacın gerçekleşmesi için elbette onun okunması ve anlaşılması gerekmektedir. Bu anlamda okuma, anlamayı beraberinde getirmek zorundadır. Yani Kur'an, kıraat, tertil ve tilavet edilerek anlaşılmalıdır. Bununla birlikte Kur'an'ın okunması, onun dinlenmesini de gerektirmektedir. Dinlemek, seslerin işitilmesini değil, aynı zamanda işitilen seslerin kavranmasını ve uygulanmasını içermektedir. Dolayısıyla, Kur'an'ı okumak ve dinlemek, aslında onu hayata geçirmek için anlamak demektir. Bu sebeple Kur'an'ın okunması ile ilgili nakledilen rivayetlerin başına anlamayı koymak gerektiğini düşünmekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tilavet, Kıraat, Dinlemek, Anlamak

On Reading And Understanding: The Evaluation Of Some Concepts And Narratives With Reading Of The Quran

Abstract

Qur'an is revealed to bring mankind out of darknesses into the light and because of that it must be read and understand. In this context "reading" must include "understanding". "Reading" is expressed with the words of qiraat, tartil, and tilavath in the Qur'an. These three words points out the dimension towards understanding of "reading". However, another aspect of reading is the listening. Listening implies not only hearing of sounds but also comprehending and putting into practice of words which heard. The aim of listening the verses is understanding and leaving. Because of that, we consider that it must be important to give preference the "reading".

Key Words: Quran, Recite of Quran, Reading, Listening, Understanding.

* Yrd. Doç. Dr. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı, mustfhocoglu@hotmail.com

Giriş

Kur'an, Cebrail'in insanları karanlıklardan aydınlığa çıkarması için Hz. Peygamber'e okuduğu, Hz. Peygamberin de Hz. Hatice'den başlamak üzere yakından uzağa doğru okumaya başladığı, bu şekilde indiği ilk andan itibaren okunan bir kitaptır. Kur'an, Hz. Peygamber döneminde anlamak ve yaşamak için okunmaktayken, ne yazık ki zamanla bu okumanın amacı değişmiş ve özellikle günümüzde anlama faaliyeti olmadan dünya Kur'an okuma birincilerinin icrasıyla gerçekleştirilen Kur'an ziyafetleri veya dinletileri haline getirilmiştir.

Bu noktada söz konusu bu işin, doğruluğuna veya bunda bir sakınca olmadığına dair bazı ayet ve hadisler delil olarak zikredilmektedir. Konuyla ilgili, ileri sürülen delillerin daha iyi anlaşılabilmesi için biz, Kur'an'ın ne olduğunu, ne için indirildiğini ifade ederek, Kur'an'ın nasıl okunması gerektiğini veya Kur'an'ı okumanın ne anlama geldiğini ortaya koymaya çalışacağız. Sonra da Kur'an'ın okunmasına dair rivayetleri naklederek, bu haberlerin kritiğini yapacağız. Rivayetlerin değerlendirmesinde önce rivayetlerin varsa varyasyonlarını ya metinde veya dipnotta nakledeceğiz, sonra da konuyla ilgili şarihlerin görüşlerini verip, konuyu vuzuha kavuşturmaya çalışacağız. Bu çalışmada hedefimiz, nakledilen rivayeti anlamak olduğu için rivayetlerin sened-isnad tenkidini yapmayacağımızı özellikle belirtmek isteriz.

I- Kur'an Nedir?

Konuya girerken özellikle Kur'an'ın ne olduğunu ortaya koymak için "Eşya, zıddı ile kaimdir." kuralı çerçevesinde müşriklerin gözünde Kur'an'ın ne olduğu, diğer bir ifade ile Kur'an'ın ne olmadığı konusu üzerinde bir nebze durmak isteriz.

Kur'an'ı incelediğimizde müşriklerin Kur'an'ı, "karmakarışık rüya, şiir",¹ evvelkilerin masalları,² başkalarının yardımıyla ortaya atılan uydurulmuş³ bir beşer sözü⁴ yani Allah'a bir iftira ve uyduru-la gelen sihir"⁵ şeklinde tanımladıkları görülmektedir. Allah da san-

¹ Enbiya 21/5.

² Furkan 25/4-5; Nahl 16/24, 103.

³ Sad 38/7.

⁴ Müddessir 74/25.

⁵ Müddessir 74/34.

ki onlara cevap olarak Kur'an'ın şiir,⁶ kahin sözü⁷, insan sözü⁸, şeytanın sözü⁹, iftira¹⁰ veya insanların uydurması¹¹ olmadığını ifade etmektedir.

Kur'an'da Kur'an'ın ne olduğu konusuna baktığımızda konuyla ilgili geniş bir yelpazenin çizildiğini görmekteyiz. Bu manada biz, ayetlerde belirtilen Kur'an'ın tariflerini ifade ederek, bunlar içerisinden önemli gördüğümüz bazı tanımlar üzerinde kısaca durmak istiyoruz.¹²

Görebildiğimiz kadarı ile Kur'an'da Kur'an'ın ilk ve önemli tarifi “La Raybe fih/kendisinde asla şüphe yoktur.”¹³ şeklinde yapılmaktadır. Müfessirler, رَبُّنَا ibaresinin, “şekk” ve “töhmet” şeklinde iki manaya geldiğini nakletmektedirler.¹⁴ Bu anlamda ayette, Kur'an hakkında ne şekk ne de töhmet olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Allah, “Şayet Kur'an, Allah'ın kelamı olmasa idi/Allah'ın katından indirilmese idi, siz onda birçok çelişki bulurdunuz.”¹⁵ buyurarak, Kur'an'da çelişki/şüphenin olmamasını, onun Allah'ın katından indirildiğinin bir belgesi olarak ifade etmektedir. Dolayısıyla Kur'an'ın hem Allah'ın katından indirilmesinde,¹⁶ hem de Kur'an'ın içinde asla şüphe yoktur.¹⁷ Muhtemelen bu anlam, müşriklerin “Kur'an'ın ilklerin masalları”¹⁸ şeklindeki iftiralara bir cevap olarak da zikredilmektedir. Ayrıca Allah, inkarcılardan Kur'an'ın Allah'ın kelamı olmasında kuşku duyuyorlarsa¹⁹ Kur'an'ın bir benzerini getirmelerini,²⁰ buna güç yetiremezlerse on suresinin bir benze-

⁶ Yasin 36/69; Hakka 69/41.

⁷ Hakka 69/42.

⁸ Hakka 69/44-46.

⁹ Tekvir 81/25.

¹⁰ Yusuf 12/111.

¹¹ Yunus 10/30.

¹² Kur'an'la ilgili detaylı bilgi için bkz. Muhammed Çelik, *Kur'an Kur'an'ı Tanımlıyor*, Şule, İstanbul 1998, ss. 28-275; Ahmed Nedim Serinsu, *Kuran Nedir? Şule*, İstanbul 2009, ss. 91-137.

¹³ Bakara 2/1.

¹⁴ Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, Daru'l-kütübi'l-ilmiiyye, Beyrut, trs. I, 67.

¹⁵ Nisa 4/83.

¹⁶ Secde 32/2

¹⁷ Bakara 2/2.

¹⁸ Nahl 16/24.

¹⁹ Hz. Peygambere de kendisine indirilen vahiyden şüphe ediyorsa kendisinden önce kitap okuyanlara (Yunus 10/94) diğer bir ifade ile zikir ehline sorması emredilmektedir. Nahl 16/43.

²⁰ İsrâ 17/88

rini getirmelerini,²¹ buna da güç yetiremezlerse bir suresinin benzerini²² getirmelerini istemektedir. Kimsenin bunu yapamayacağını da haber verdikten sonra, onların cehennem ateşinden Kur'an'a ve Peygambere iman ve itaat ederek kurtulmaları gerektiğini açıklamaktadır.²³

Kur'an, bütün insanlar için hidayet²⁴ ve beyyinatın-mine'l-hüda²⁵ olmasına rağmen Kur'an'ın hidayetinden müminlerin,²⁶ mütakilerin,²⁷ müslümanların ve

mukınunun/sakınanların faydalanacağı²⁸ ifade edilmektedir. Ayrıca Kur'an'ın kendisine uyanları ruşde²⁹ ve en doğruya³⁰ ulaştırıldığı belirtilmektedir. Bunlarla birlikte Kur'an, hak ile batılı ayıran furkan,³¹ musaddikan lime beyne yedeyh,³² müheymin,³³ burhan,³⁴

²¹ Hud 11/13

²² Yunus 10/38

²³ Bakara 2/23-24.

²⁴ Bakara 2/185.

²⁵ Bakara 2/185. Beyyinatın-mine'l-hüda; hidayetin açıklanması, beyan edilmesidir. Yani helal-haram, farz gibi Allah'ın çizmiş olduğu hududun açıklanması şeklinde tevil edilmektedir. (Taberi, *Camiu'l-beyan*, III, 448; Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, I, 240) Bu ibare, "Kur'an hakka götüren ve hak ile batılın arasını açık bir şekilde ortaya koyan ayetlerdir" şeklinde de tefsir edilmektedir. (Razi, *Mefatihul-gayb*, Daru ihyai't-turasil-arabi, Beyrut, 1420, V, 254.) Ayrıca ayette geçen ilk hidayetin Kur'an, beyyinat ile furkanın da Tevrat ve İncil olduğu belirtilmektedir. Bunlarla birlikte birinci hidayetin usulu'd-dinde ikincisinin ise furu dinde hidayeti olduğu iddia edilmektedir. (Razi, *Mefatihul-gayb*, V, 254) İbn Aşur birinci hidayeti Kur'an'daki ferdi ve toplumsal ıslaha yönelik olan ayetler, diğeri ise Hz. Peygamberin hakikati, tevhidin delilleri gibi insanların çoğunun inkar ettiği gizli hidayete delalet eden ayetler şeklinde olduğunu ifade etmektedir. (İbn Aşur, *et-Tahrir ve't-tenvir*, Daru't-tenusiyye, Tunus, 1984, II, 173).

²⁶ A'raf 7/52, 203; Yunus 10/57.

²⁷ Bakara 2/2.

²⁸ Yunus 10/57; Nahl 16/89, 102; Casiye 45/20.

²⁹ Cin 72/1-2.

³⁰ İsrâ 17/9.

³¹ Bakara 2/185; Furkan 25/1.

³² Taberi, Ali İmran suresi üçüncü ayette zikredilen "musaddikan lime beyne yedeyh" in, Kur'an olduğunu ifade etmektedir. Yani Cibril, elindeki Kur'an'ı tasdik etmek için geldi anlamındadır. Bununla birlikte bu ibare ile Hz. Peygamberin önünde gönderilen diğer peygamberler, Tevrat ve İncil anlamında kullanılmış olabileceği de belirtilmektedir. (Taberi, *Camiu'l-beyan*, II, 392.VI, 160-161) Bunun karşısında Maverdi, söz konusu ayette zikredilen "musaddikan beyne yedeyh" ifadesinin Kur'an'ın icazına işaret ettiğini, onun meydana gelecek doğru haberlerden bahsettiğini, bunun da Kur'an'ın icazına delalet ettiğini belirtmektedir. (Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, I, 368). Kur'an'da bu bağlamda müsaddikan lime beyne yedeyh, tasdikallezi beyde yedeyh, (Yunus 10/37, Yusuf 11/11), "musaddikan beyne yedeh mine'l Kitab", "musaddikan beyne yedeh mine't-Tevrat ve'l-İncil", "Musaddikun lime meakum" (Bakara 2/41) ibareleri de kullanılmaktadır.

nur,³⁵ kitab-ı mübin,³⁶ kitabın tafsilatı,³⁷ mübarek,³⁸ besair,³⁹ mufasal olarak indirilen,⁴⁰ ayetleri⁴¹ ve her şeyin tafsil edildiği bir kitap,⁴² beyyine,⁴³ her şeyin açıklaması ve beyanı,⁴⁴ mevize,⁴⁵ kalplerdeki şirk- nifak, küfür gibi hastalıklara şifa,⁴⁶ insanların elde etmek için çalıştıkları-biriktirdikleri her şeyden daha hayırlı olan⁴⁷ bir kitap şeklinde tarif edilmektedir. Bunlarla birlikte anlaşılması için Arapça Kur'an olarak indirildiği,⁴⁸ hayata hükmetmesi gereken Ha-

³³ Maide 5/48, 15 "Müheymin" kelimesi, kendisinden önce gelen kitapların değiştirilmiş, tahrif edilmiş yönlerini göstermeyi ve onlarda gizlenen bilgileri açığa çıkarmayı ifade etmektedir. Müfessirler müheymin ibaresine kendisinden önce gönderilen kitapların Allah katından indirildiğine şahitlik etme, onlar için emin ve hafız olma manası vermektedirler. *الهيمنة* ibaresinin aslının korumak ve gözetlemek anlamında olduğu ifade edilmektedir. (Taberi, *Camiu'l-beyan*, X, 377; Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, II, 45). Kur'an'ın kendisinden önceki kitapları koruması, tahrif ve tebdilden koruma şeklinde anlaşılmalıdır. (Zemahşeri, *el-Keşşaf an hakaiki ğavamidi't-tenzil ve uyuni'l-ekavil fi vucuhi't-tevil*, Daru'l-kütübü'l-arabi, Beyrut 1407, I, 640; Razi, *Mefatihul-gayb*, XII, 371). Diğer bir ifade ile müheymin, kendisinden önceki kitaplara hükmeden ama kendisine hükmedilemeyen anlamını taşımaktadır. Semerkandi, *Bahru'l-ulum*, I, 395; Suyuti, *ed-Dürri'l-mensur*, Daru'l-fikr, Beyrut, 1993, III, 95; Ahdukerim el-Hatib, *et-Tefsiru'l-kurani li'l-kur'an*, Daru'l-fikri'l-arabi, Kahire, IV, 220.

³⁴ Nisa 4/174.

³⁵ Nisa 4/174; Maide 5/15; A'raf 7/157.

³⁶ Maide 5/15; Yusuf 12/1. Bu kitapta kulluk adına ve insanı cennete ve cehenneme götürecek bütün hakikatler beyan edilmiştir. Nahl 16/89.

³⁷ Yunus 10/37. Kitabın tafsilatı, Allah'ın Hz. Peygamber ve ümmetine yazdığı farz kıldığı şeylerin beyanı olduğu ifade edilmektedir. Yani Alemlerin Rabbi katından kitabın açıklanması şeklinde ifade edilmektedir. (Taberi, *Camiu'l-beyan*, XV, 90; Zemahşeri, *Keşşaf*, II, 347). Razi, ayette ifade edilen bu tafsili, daha da genişleterek, hem dünyevi hem de dini konularda tafsil şeklinde açıkladıktan sonra dini olanları akaid ve amel şeklinde belirterek Kur'an'ın hem akide hem de amel konusunda her şeyi tafsil ettiğini belirtmektedir. Razi, *Mefatihul-gayb*, XV, 253.

³⁸ Enam 6/92, 155; Enbiya 21/50.

³⁹ Enam 6/104; A'raf 7/203; Enbiya 17/102; Casiye 45/20. Besairin, basiretin çoğulu olduğu, akli idraki ifade ettiği, basar ibaresinin ise hissi idraki tanımladığı belirtilmektedir. (Muhammed Abduh, *Menar*, VII, 548; VIII, 243). Ayrıca o, kendisiyle kalbin aydınlandığı nur şeklinde açıklanmaktadır. Basar da gözün kendisiyle gördüğü nurdur. (Zemahşeri, *Keşşaf*, II, 55; Razi, *Mefatihul-gayb*, XIII, 104) Onun Allah'tan kullara gönderilen beyan ve delil anlamında olduğu da ifade edilmektedir. Taberi, *Camiu'l-beyan*, XIII, 43.

⁴⁰ Enam 6/114.

⁴¹ Fussilet 41/3.

⁴² Yusuf 12/111.

⁴³ Enam 6/157 delildir.

⁴⁴ Nahl 16/89.

⁴⁵ Yunus 10/57; Nur 24/34.

⁴⁶ Yunus 10/57; İsra 17/81; Fussilet 41/44.

⁴⁷ Yunus 10/58.

⁴⁸ Yusuf 12/2; Zuhruf 43/3.

kim⁴⁹ olduğu için Arapça hükümler⁵⁰ içerdiği, en güzel söz⁵¹ ve acaib /mükemmel bir Kur'an⁵² olduğu belirtilmektedir. Bu, Rab'den Ruhü'l-emin aracılığıyla gelen⁵³ hakikat,⁵⁴ peygamber ve kavmi için⁵⁵ bir zikir,⁵⁶ ayrıca iman edenlerin ve daha önceki insanların tarihi/zikri olan bir kitaptır.⁵⁷

II- Kuran Niçin İndirildi?

Kur'an'ın ne olduğunu ifade ettikten sonra konumuz açısından üzerinde durulması zorunlu olan Kur'an'ın niçin indirildiği meselesine de değinmek istiyoruz. Kur'an'ın niçin indirildiği anlaşıldığı takdirde Kur'an'ın nasıl ve niçin okunması gerektiğinin de anlaşılacağı kanaatini taşımaktayız.

İnsanların Kur'an'ı dura dura okuması için onun parça parça indirildiği ifade edilmektedir. Muhtemelen ancak bu şekilde, Kur'an, hakkıyla tilavet edilmiş olacaktır.⁵⁸ Ayrıca Kur'an'ın, dirileri,⁵⁹ uyarıcı gelmemiş kavim⁶⁰ olan Mekke ve etrafını,⁶¹ daha açık ifade ile ulaştığı kimseleri⁶² yani alemine nezir olması için⁶³ inzal edildiği belirtilmektedir. Bununla birlikte Kur'an'ın, insanları zulümden nura yani⁶⁴ selamet yoluna çıkarmak⁶⁵ ve insanlar arasında meydana gelen ihtilafları çözmek,⁶⁶ iman edenlerin kalplerini sabit kılmak,⁶⁷ mücrimlerin yolunu beyan etmek⁶⁸ için indirildiği ifade edilmektedir. Ayrıca Kitabın, inkarcıların "bize kitap indirilmedi, şayet kitap indirilseydi en doğru biz olurduk" mazeretinde bulun-

⁴⁹ Yasin 36/2.
⁵⁰ Ra'd 13/37.
⁵¹ Zümer 39/23.
⁵² Cin 72/1.
⁵³ Nahl 16/102.
⁵⁴ Ra'd 13/1,
⁵⁵ Zuhruf 43/44.
⁵⁶ Hicr 15/9; Enbiya 21/50.
⁵⁷ Enbiya 21/10, 24.
⁵⁸ Bakara 2/121.
⁵⁹ Yasin 36/70.
⁶⁰ Secde 32/2.
⁶¹ En'am 6/92; Şura 42/2.
⁶² En'am 6/19.
⁶³ Furkan 25/1.
⁶⁴ Maide 5/16, 14/2.
⁶⁵ Maide 5/16.
⁶⁶ Bakara 2/213; Nahl 16/64.
⁶⁷ Enam 6/102.
⁶⁸ En'am 6/55.

mamaları⁶⁹ ve Allah katından şiddetli bir azabın olduğunu uyarması için⁷⁰ nazil olduğu belirtilmektedir.

Bütün bu sebeplerin yanında konumuzla doğrudan irtibatlı olması yönüyle, Kur'an'ın tertil üzere okunması,⁷¹ tilavet,⁷² kıraat⁷³ ve zikir edilmesi⁷⁴ en nihayetinde de ayetleri tedebbür edilip öğüt alınması⁷⁵ için gönderildiği belirtilmektedir.

Ayetler genel manada değerlendirildiğinde şüphe yok ki, Kur'an'ın hayata müdahil olması veya hayata şekil vermesi için indirildiği görülmektedir. Dolayısıyla Kur'an'ın, bu indirilme gayesine uygun bir yapıda okunması gerekmektedir.

III- Kur'an Okumayı İfade Eden Bazı Kelimeler

Yukarıda da görüldüğü gibi Kur'an'ın okunması, tertil, tilavet, kıraat ibareleri ile ifade edilmektedir.⁷⁶ Bu yüzden biz, bu ibarelerin ne anlama geldiğine temas edip rivayetlerin değerlendirmesine geçmek istiyoruz.

⁶⁹ En'am 6/156-157.

⁷⁰ Kehf 18/2.

⁷¹ Furkan 25/32.

⁷² Neml 27/92.

⁷³ Müzzemmil 73/20

⁷⁴ Bakara 2/63.

⁷⁵ Sad 38/29. Abduh, anlamadan kitaptan hiç nasiplenmeden sadece Kur'an'ı tilavet etmeyi sırtında ne taşıdığını bilmeyen merkebe benzetmektedir. Abduh, kitabın sayfasından, yazısından, seslerin harflere ve kelimelere uyum sağlamasından dolayı indirilmediğini, onun anlaşılıp yaşanması için indirildiğini belirtilmektedir. Bu yüzden Kur'an'ı okuyan herkesin, onu anlaması ve onunla yolunu çizmesi gerektiğini ifade etmektedir. (Muhammed Abduh, *Tefsiru'l-menar*, Daru İbn Kesir, Beyrut 1987, I, 369-370) Anlamadan vahyi okuyanların, sırtında büyük kitapları taşıyan merkebe benzetilmesinin sebebi, onlar, taşıdıkları kitap ile çöpün arasındaki farkı bilmezler, tıpkı bunun gibi ayete muhatap olanların da lafızları ezberleyip anlamamaları ve gereği gibi amel etmemeleri de benzer bir durumu sergilemektedir. (Zuhayli, *Tefsiru'l-munir*, Daru'l-fikr, Dimeşk 1991, XXVII, 190) Veya onların kitaptan nasipleri, bilmeden ve anlamadan sadece kitabı taşımalarıdır. (İbn Aşur, *et-Tahrir ve't-tenvir*, XXVIII213) Burada ayette verilen misalde, insanların bu hale düşmemesi için okuduklarını anlamaları ve onunla amel etmeleri için bir tenbih olduğu ifade edilmektedir. Kurtubi, *el-Cami li ahkami'l-kur'an*, Daru'l-kütübü'l-mısriyye, Kahire 1964, XVIII, 94.

⁷⁶ Aslında bunlara bir de zikri eklememiz mümkündür. Çünkü Allah (c.c.) "Ey israiloğulları! Size verdiklerimize sımsıkı sarılın ve onun içindekileri zikredin" (7/171, 2/63) buyurmaktadır. Ayette geçen "içindekileri zikredin" ibaresinin okumayı ve anlamayı ihtiva ettiğini düşünmekteyiz.

a- Tertil

Görebildiğimiz kadarı ile tertil, Kur'an'da iki şekilde geçmektedir. Birincisi, Allah katından Hz. Peygambere indirilmesinde,⁷⁷ diğeri de Hz. Peygamberin Kur'an'ı nasıl okuması gerektiğiyle ilgili emirde⁷⁸ zikredilmektedir. Taberi, Kur'an'ın indirilme şeklini ifade eden *ورتلناه ترتيلا*⁷⁹ ayetinin tefsirinde tertilin, tefsir etme anlamında olduğunu, ayrıca Kur'an'ın Mekkeli müşriklerin itirazlarına veya sözlerine bir cevap olarak indirildiği için, kalbin sabit kılınması şeklinde anlaşılabilirliğini nakletmektedir.⁸⁰ Ayrıca tertilin, ardı ardına gönderme, arasını ayırma, tafsil etme, tefsir etme, teybin etme anlamında kullanıldığı belirtilmektedir.⁸¹ Kur'an'ı tertil üzere okumanın, tebyin etme açık/anlaşılabilecek şekilde okuma anlamında kullanıldığına dair Hz. Peygamberden nakledilen şu rivayet önemlidir. Hz. Peygamberin (a.s.) İbn Abbas'a Kur'an'ı tertil ile okumasını emretmesi üzerine İbn Abbas, "tertil" in ne olduğunu sorar, bunun üzerine Hz. peygamber, tertil'i çok açık/anlaşılabilecek şekilde okuma şeklinde tarif eder. Sonra da Kur'an'ın adi hurmaların dağıtıldığı gibi veya şiir okur gibi hızlı okunmaması gerektiğini, bununla birlikte Kur'an okuyan kimsenin amacının sureyi biran önce bitirmek olmaması gerektiğini tavsiye eder.⁸² Bu manada Razi de tertili, okunan harflerin ve kelimelerin anlaşılacak bir biçimde okunması şeklinde açıklamaktadır. Ona göre bu şekil okumada, hem okuyan hem de dinleyen, okunan lafızların manasını daha iyi anlar.⁸³ Ayrıca tertil, Kur'an'ın, acele edilmeden ve anlamları üzerinde düşünülerek okunması şeklinde de tarif edilmektedir.⁸⁴ Bundan dolayı Allah'ın en çok sevdiği anlayarak-aklederek okuma olduğu nakledilmektedir.⁸⁵ Tertilin, yavaş ve anlayarak okuma anlamına geldiğine dair Allah'ın, Hz. Peygambere *إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا* / kendisini çok

⁷⁷ Furkan 25/32. *وَرْتَلْنَاهُ تَرْتِيلًا*

⁷⁸ Müzzemmil 73/4. *وَرْتَلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا*

⁷⁹ Müzzemmil 73/4. Konunun daha iyi anlaşılması açısından Ebu Davud'da nakledilen şu rivayet de önemlidir. Hz. Peygamber'den *وَأَقْرَأْ قِيلًا* ibaresinin Kur'an'ı anlamak olduğu nakledilmektedir. Dolayısıyla tertil Kur'an'ın anlaşılması için okunmasını ifade etmektedir. Ebu Davud, *Sünen*, Kıyamu'l-leyl (17), I, 503, hd. no. 1306.

⁸⁰ Taberi, *Camiu'l-beyan*, XIX, 266.

⁸¹ Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, VI, 126.

⁸² Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, IV, 144. Benzer bir rivayet için bkz. İbn Ebi Şeybe, *Musannef fi'l-ehadisi ve'l-asar*, Mektebetü'r-rüşd, Riyad 1409, II, 255, hd. no. 8725, VI, 141, 30158.

⁸³ Razi, *Mefatihul-gayb*, I, 69.

⁸⁴ Kurtubi, *Ahkamu'l-kuran*, XIX, 37.

⁸⁵ Kurtubi, *Ahkamu'l-kuran*, XIX, 37.

ağır bir söz ile sorumlu tutacağını haber vermesi delil olarak zikredilebilir. Ayette geçen **قَوْلًا ثَقِيلًا** ibaresi hususunda müfessirler, çeşitli görüşler ileri sürmekte birlikte bazı alimler, “قَوْلًا ثَقِيلًا”yi Allahın koyduğu hududu, farzları emir ve yasakları hayata geçirme/amel etme şeklinde tarif etmektedirler.⁸⁶ Dolayısıyla bu amaç için tertil’in yavaş ve anlayarak yapılması gerekmektedir.

Genel anlamda değerlendirildiğinde Allah tarafından kullanıldığı takdirde tertil; Kur’an’ın farklı zamanlarda indirilmesine rağmen, içerisinde bir karışıklık olmadan ayetler arasındaki insicamı sanki bir zamanda indirilmiş izlenimi vermesini ifade etmektedir. Aynı kelime kullar cihetinde değerlendirildiğinde, okumada acele etmeme ve okuduğunun dinleyenler tarafından rahatça anlaşılması şeklinde değerlendirilmektedir.⁸⁷ Müzzemmil suresinde ifade edilen “Kur’an’ı tertil etme” müfessirlerin de ifade ettiği gibi “kavlen sevil/ağır bir söz” olan bir ayetin okunma şeklini ifade etmektedir. Bu manada İbn Ömer’den Hz. Peygamberin sahabesine Kur’an’ın “sevil/ağır” geldiği ve onların rızıklarının okuduklarını amel etmek olduğu nakledilmektedir. Bunun yanında bu ümmetin ahirinde Kur’an’ı okumanın kolaylaşacağı, öyle ki çocukların ve arap olmayan kimselerin dahi rahatlıkla Kur’an okuyacakları ve onunla amel etmeyecekleri haber verilmektedir.⁸⁸ Muhtemelen bu hakikatten dolayı Hz. Peygamber de Kur’an’ın su içer gibi okunmaması gerektiğini tavsiye etmektedir.⁸⁹ Dolayısıyla Kur’an’ın tertilini hayatın için(d)e, bilinçli ve bilgilen(dir)meye yönelik ve amel etmeye dönük okuma şeklinde anlaşılmasının daha makul olduğu kanaatini taşımaktayız.

b- Tilavet

Kur’an’ın okunmasını ifade eden diğer bir kelime de tilavettir.

Tilavetin **“والقمر إذا تلاها / ona uyduğunda aya andolsun ki...”**⁹⁰ ayetinde ifade edildiği gibi uyma-tabi olma anlamında kullanıldığı nakledilmektedir.⁹¹ Bu manada **يَتْلُوهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ**⁹² ibaresi, ona

⁸⁶ Taberi, *Camiu'l-beyan*, XXIII, 681; Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, VI, 127; Zemahşeri, *Keşşaf*, IV, 637.

⁸⁷ İbn Aşur, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, XIX, 20.

⁸⁸ Acurri, *Ahlaku ehli'l-kur'an*, 99.

⁸⁹ Acurri, *Ahlaku ehli'l-kur'an*, 98.

⁹⁰ Şems 91/2.

⁹¹ Taberi, *Camiu'l-beyan*, II, 568; Razi, *Mefatihul-gayb*, IV, 30.

⁹² Bakara 2/121

hakkıyla tabi olurlar şeklinde tefsir edilmektedir.⁹³ Bununla birlikte, bu ayetteki tilavete, tahrif etmezler manası da verilmektedir.⁹⁴ Ayrıca tilavetin hem okumayı hem de okunana ittibayı içerdiği de belirtilmektedir.⁹⁵

Tilavetin amel etmeye dönük okuma şeklini ifade etmesi bakımından “gelin size Rabbinizin neyi emrettiğini/haram kıldığını tilavet edeyim...”⁹⁶ ayeti önemlidir. Bu manada Hz. Peygamberin kitaptan kendisine vahyedileni insanlara⁹⁷ onların üzerinde buldukları batıl hayattan hakkın nuruna çıkarmak⁹⁸ için bazen Nuh’un⁹⁹ bazen İbrahim’in¹⁰⁰ kıssasını tilavet etmesi emredilmektedir. Hz. Peygamber de Kur’an’ı tilavet etmekle emrolduğunu belirtmektedir.¹⁰¹

Kur’an’da tilavetin karşısında inkarcıların aldıkları tavır da beyan edilmektedir. Mesela onlara Allah’ın ayetleri tilavet edildiği zaman onların inkarlarının yüzlerinden tanınabileceği¹⁰² belirtilmektedir. Ayrıca onların vahyi dinlediklerinde Kur’an’ın değiştirilmesini veya yenisinin getirilmesini istedikleri ifade edilmektedir.¹⁰³ Bununla birlikte, onların “dilesek biz de bunlar gibi şeyler söyleyebiliriz”,¹⁰⁴ “bunlar, ilklerin hikayeleri”,¹⁰⁵ “bu bir sihir”¹⁰⁶ gibi iftirada buldukları da beyan edilmektedir. Onların sanki vahyi hiç işitmemiş gibi davrandıkları da zikredilmektedir.¹⁰⁷ Bunların karşısında Müslümanların tavrı ise kendilerine ayetler tilavet edildiğinde

⁹³ Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, I, 182.

⁹⁴ Taberi, *Camiu'l-beyan*, II, 566; Zemahşeri, *Keşşaf*, I, 183.

⁹⁵ Şinkiti, *Edvau'l-beyan*, III, 261; Semîn el-Halebi, *ed-Durru'l-masun fi ulumi'l-kitabi'l-meknun*, VIII, 647.

⁹⁶ Enam 6/151

⁹⁷ Kehf 18/28; Ankebut 29/45.

⁹⁸ Talak 65/11.

⁹⁹ Yunus 10/71.

¹⁰⁰ İbrahim 26/69.

¹⁰¹ Neml 27/92.

¹⁰² Hacc 22/72.

¹⁰³ Yunus 10/15

¹⁰⁴ Enfal 8/31.

¹⁰⁵ Kalem 68/15.

¹⁰⁶ Ahkaf 46/7.

¹⁰⁷ Lokman 31/7.

hemen secdeye kapanıp boyun eğdikleri¹⁰⁸ belirtilmektedir. Dolayısıyla tilavetin anlamında takip etme, boyun eğmede mevcuttur¹⁰⁹.

Zerkeşi, Kur'an tilavetinin üç makamından bahsetmektedir. Birinci makam, kelimadan mütekellimi görme, bu manada Cafer es-Sadık'tan Allah'ın kullarına kelamıyla tecelli ettiğini, ancak kulların bunu göremedikleri nakledilmektedir. Bu anlamda tertemiz olan kalbin, Kur'an'ı okumaktan asla usanmayacağı ifade edilmektedir. İkinci makam, kulun kalbiyle sanki Allah'ın kendisine hitap ettiğine şahid olmasıdır. Üçüncü makam da kulun kendisini, Rabbisine mü-nacatta bulunduğunu görmesidir.¹¹⁰

Dolayısıyla tilavet, bu okuma şekillerinin hepsini muhtevi olduğu için okunan metnin kimden geldiğine ve ne ifade ettiğine dikkat edilmesini gerektirmektedir.

c- Kıraat

Kur'an kelimesinin de kıraat ibaresinden müştak olduğu, zikir, furkan gibi Kur'an'ın da onun bir sıfatı olduğu, çok okunan anlamında kullanıldığı belirtilmektedir.¹¹¹ Kur'an'da kıraatın amacının **فإذا قرأناه فاتبع قرأه/Biz onu sana okuduğumuzda okunana uy**¹¹² şeklinde ifade edildiğini düşünmekteyiz. Maverdi bu ayeti, "biz bir şeyi beyan ettiğimiz zaman sen ona tabi ol veya sana okunduğu zaman şeriate ve hükümlere tabi ol" anlamında kullanıldığını ifade etmektedir.¹¹³ Ayrıca ayet, "sana emredilen bu hükümleri açıklama bize aittir" şeklinde de tefsir edilmektedir.¹¹⁴ Bununla birlikte ayete "sana okunduğu zaman onu dinle" manası verenler de vardır.¹¹⁵ Bu manalar göz önünde bulundurulduğunda kıraatin, okunanı dinleme ve dinlenene uyma şeklinde iki yönünün olduğu ortaya çıkmaktadır. Kur'an'ın anlaşılabilir olarak okunması gerektiğinin

¹⁰⁸ Meryem 19/58.

¹⁰⁹ Kur'an'ın okunmasının bir de Allah tarafından olanı vardır ki bu bağlamda Allah (c.c.), ahiret hayatını, geçmiş kavimlerin kıssalarını ve kevnî ayetleri ifade ettikten sonra " ...işte bunlar, Allah'ın ayetidir ki biz, onu sana tilavet ediyoruz" (Bakara 2/252, Ali İmran 3/108, Casiye 45/6.) buyurmaktadır. Bu ayetlerde Allah'tan kula tilavet söz konusudur.

¹¹⁰ Zerkeşi, *el-Burhan fi ulumi'l-kuran*, tah.: Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Daru İhyai kürübi'l-arabiyye, 1957, I, 453.

¹¹¹ İbn Aşur, *et-Tahrir ve't-tenvir*, XV, 230.

¹¹² Kıyamet 75/18.

¹¹³ Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, VI, 156.

¹¹⁴ Kurtubi, *Ahkamu'l-kur'an*, XIX, 106.

¹¹⁵ Razi, *Mefatihul-gayb*, XXX, 728; İbn Aşur, *et-Tahrir ve't-Tenvir*, XXIX, 349.

diğer bir delili de Kur'an'ın Hz. Peygambere parça parça indirilmesidir. Yani Allah, Peygamberin insanlara Kuranı dura dura okuması için onu parça parça indirmiştir.¹¹⁶ Ayette zikredilen **فرقناه** ibaresine tefsirlerde hükmetme, tafsil etme, beyan etme ve parça parça, bölüm bölüm indirme şeklinde iki tür anlam verilmektedir.¹¹⁷ Taberi bu ibareye, hükmetme, hükmü beyan etme anlamının verilmesinin daha doğru olduğunu ifade etmektedir.¹¹⁸ Bu ayet, Kur'an'ın bölüm bölüm, dura dura okunmasını ve anlaşılmasını belirtmektedir.¹¹⁹

Benzer bağlamda konuya yaklaştığımızda “Kur'an okunduğu zaman onu dinleyin, susun ki belki merhamet olunursunuz” ayetinde ifade edilen **فَاسْتَمِعُوا لَهُ** /onu dinleyin” ibaresinin ne demek olduğu daha da bir önem kazanmaktadır. Çünkü tilavet, kıraat ve ter-til'in dinlenmesi gerekmektedir. Bu durumda dinlemenin ne manaya geldiğini de ortaya koymak durumdayız.

Taberi, **وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا** ayetini tefsirini, “ayetlerini anlamak ve öğütlerinden ibret almak için Kur'an'a kulağınızı verin ve onu düşünüp anlamak için susun” şeklinde yaptıktan sonra¹²⁰ bu ayetin, cemaatin namazda imamın okuyuşunu dinlemesi için indirildiğine dair rivayeti nakletmektedir.¹²¹ Konuyla ilgili İbn Mesud'dan şu olay anlatılmaktadır: “İbn Mesud, insanların imamlarla birlikte okuduklarını işitince, ‘size ne oluyor da anlamıyorsunuz?’, ‘size ne oluyor da akletmiyorsunuz?’ çünkü Allah, ‘Kur'an okunduğunda dinleyin, susun, belki merhamet olunursunuz’ buyurarak, size dinlemeyi emretti” demiştir.¹²² Söz konusu bu rivayetten, ayette zikredilen “dinlemenin” sadece işitmeyi değil aynı zamanda anlamayı ve uygulamayı da ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Razi, bu hitabı müslümanlara atfettiğimizde ayetin siyakıyla uyuşmayacağını, sözün kafirlerle ilgili olması gerektiğini ifade etmektedir. Çünkü ona göre inkarcılar, “Şu Kur'an'ı dinlemeyin, gü-rültü çıkartın, belki bu şekilde onun dinlenmemesi için başarılı

¹¹⁶ İsra 17/106.

¹¹⁷ Taberi, *Camiu'l-beyan*, XVII, 573; Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, III, 279.

¹¹⁸ Taberi, *Camiu'l-beyan*, XVII, 573.

¹¹⁹ Şinkti, *Edvau'l-beyan*, III, 188.

¹²⁰ Taberi, *Camiu'l-beyan*, XIII, 344.

¹²¹ Taberi, *Camiu'l-beyan*, XIII, 346; Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, II, 290; İbn Aşur, ayetin namazda cehri okunması esnasında dinlenmeyi ifade etmesi hususundaki sebebi nüzulün sahih olmadığını ifade etmektedir. İbn Aşur, *et-Tahrir ve't-tenvir*, IX, 240.

¹²² Taberi, *Camiu'l-beyan*, XIII, 346.

olursunuz.”¹²³ demektirler. Söz konusu ayetin de kafirlerin bu girişimine karşı onlara hitaben yapılan bir ihtar olması daha uygundur.¹²⁴ Görüldüğü gibi Razi'nin bu yaklaşımında da “Kur'an'ı dinleme”, vahyi anlama ve ona iman etme manasına gelmektedir. Zemahşeri de فَاسْتَمِعُوا لَهُ ibaresinin, Kur'an'la amel edin onun emirlerini çiğnemeyin anlamına geldiğini nakletmektedir.¹²⁵ İbn Aşur, “Onları hidayete çağırırsan da onlar işitmezler.”¹²⁶ ayetine dayanarak فَاسْتَمِعُوا لَهُ ibaresini, ayeti dinleme ve gereklerini yerine getirme şeklinde tefsir etmektedir.¹²⁷ Bunun yanında istima'ın/dinlemenin sima'dan/duymadan daha belîğ olduğu ifade edilmektedir. Bu manaya göre istima', okunan ayetleri anlamak için bütün dikkatleri ayete çevirmeyi ifade ederken sema'/duyma, rastgele bir durum için de söz konusu olabilir.¹²⁸ Bu anlamıyla فَاسْتَمِعُوا لَهُ ibaresi, ayeti anlamak için dikkatli bir şekilde dinlemeyi ifade etmektedir.

Ayette ifade edilen “dinleme” ve “susma”nın diğer ayetlerle birlikte değerlendirildiğinde daha net anlaşılacağını düşünmekteyiz. Şöyle ki “Allah ve Rasulü bir konuda hüküm verdiği zaman müslümanın seçim hakkı yoktur”,¹²⁹ “Allah ve Rasulünün sesinin üzerine seslerinin yükseltilmeyin”,¹³⁰ “her hangi bir konuda Allah ve Rasulünün hükmü karşısında iman eden bir kulun sözü sadece ‘işittik ve itaat ettik’ demesidir”¹³¹ mealindeki ayetler, bize “dinleme” ve “susma”nın ne manaya geldiğini somut bir şekilde açıkladığını düşünmekteyiz. Yani “dinleme”, sanki vahye kulak vermeyi, “susma” ise vahyin emrettiği şeyi uygulamayı, emri yaşamak için bahane üretmemeyi temsil etmektedir.

Sonuç olarak konuyu özetlediğimizde Kur'an'ın okunması ister tilavet, ister tertil, isterse de kıraat ile ifade edilmiş olsun, üç kelimenin de ortak yönü anlamaya-kavramaya dönük olmasıdır. Yani

¹²³ Fussilet 41/26.

¹²⁴ Razi, *Mefatihul-gayb*, XV, 441. Razi'ye göre hitabın iman edenlere olmamasının diğer bir delili de ayetin sonunda ifade edilen لَكُمْ تَرْحَمُونَ bölümüdür. Çünkü Razi'ye göre bir önceki ayette Allah, kati surette Kur'an'ın iman edenler için merhamet olduğunu ifade etmişti. Bu yüzden bu ayette “belki” şeklinde merhametin zannileştirilmesi uygun düşmemektedir. Bunun için ayette hitap kafirlere dir. Razi, *Mefatihul-gayb*, XV, 441.

¹²⁵ Zemahşeri, *Keşşaf*, II, 192.

¹²⁶ A'raf 7/198.

¹²⁷ İbn Aşur, *et-Tahrir ve't-tenvir*, IX, 239.

¹²⁸ Muhammed Abduh, *Tefsiru'l-menar*, IX, 461.

¹²⁹ Ahzab 33/36.

¹³⁰ Hucurat 49/3.

¹³¹ Nur 24/55.

sadece metnin okunmasını veya işitilmesini değil, okunup anlaşılmasını hatta anlatılıp hayata geçirilmesini ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile bu üç kelimenin, işiten tarafından karşılığı dinlemesidir. Yukarıda da görüldüğü gibi dinlemeden kasıt, sadece kulak ile ağızdan çıkan seslerin işitilmesi değil, kulağa gelen seslerin akledilmesini içermektedir. Bu minvalde Allah, Kur'an'ı anlaşılması için gönderdiğini,¹³² hatta inkarcılara anlamadıkları bir dilde vahiy indirilmiş olsaydı onların, “bu Kur'an, bizim anlayacağımız şekilde açıklanmalı değil miydi?”¹³³ gibi itiraz edebileceklerini, bundan dolayı da akledenlerden olmaları için Arapça bir Kur'an¹³⁴ indirdiğini belirtmektedir. Bunun yanında Kur'an'ı anlamayanlar, tehditkar bir üslupla uyarılmaktadır.¹³⁵ Çünkü Kur'an'ı dinleme noktasında kafirlerin vahye karşı tavırları, çobanın sesinden başka bir şey algılamayan sürüye benzetilmektedir.¹³⁶ Ayette verilen misal, kafirlerin çağırışı işitip de söylenilen sözü anlamayan deve gibi olduklarını ifade etmektedir. Yani her hangi bir hayvana “ye” denmesi üzerine o, sesleri işitir fakat anlamaz. İşte bunun gibi Allah'ın bir şeyi emretmesine veya nehyetmesine rağmen, inkarcıların bu buyrukları işitmekle birlikte anlamadıkları belirtilmektedir. Diğer bir ifade ile ayette sözün anlaşılmasına vurgu yapılmaktadır.¹³⁷ Ayrıca Kur'an'da vahyi okuyup anlamayanlar/kabul etmeyenler, sırtında semer taşıyan merkebe benzetilmektedir.¹³⁸ Bununla birlikte vahiy işitip de sanki hiç işitmemiş gibi davrananlar zemmedilmektedir.¹³⁹ Dolayısıyla aşağıda işleyecek olduğumuz Kur'an'ın okunma şekliyle ilgili rivayetlerin temelini “metnin anlaşılması”nı koymak gerektiği kanaatindeyiz. Bu bağlamda Zerkeşi, anlamadan Kur'an okumanın kerahetine dikkat çekmektedir.¹⁴⁰ Dolayısıyla bütün bu bilgiler ışığında Kur'an'ın okunmasındaki amacın “anlamak” ve “yaşamak” olduğu kanaatini taşımaktayız.

¹³² Sad 38/29.

¹³³ Fussilet 41/44.

¹³⁴ Yusuf 12/2.

¹³⁵ Muhammed 47/24

¹³⁶ Bakara 2/171

¹³⁷ Taberi, *Camiu'l-beyan*, III, 308-309.

¹³⁸ Cuma 62/5.

¹³⁹ Lokman 31/7, Casiye 45/7.

¹⁴⁰ Zerkeşi, *el-Burhan fi ulumi'l-kur'an*, I, 455.

IV- Kur'an'ı Okumaya Dair Bazı Rivayetlerin Değerlendirilmesi

Kur'an'ın ne olduğu, ne için indirildiği ve Kur'anın okunmasının ne demek olduğunu ifade ettikten sonra, şimdi de Kur'an'ın nasıl okunması gerektiği üzerinde durmak istiyoruz. Bu başlık altında özellikle Kur'an'ın nağmeli olarak okunmasına dair nakledilen bazı rivayetleri değerlendirmek istiyoruz. Biz bu başlıkta, Kur'an'ın teğanni edilmesi, terci' ile okunması, Kur'an'ın mizmarlaşması ve zinetlendirilmesiyle ilgili nakledilen rivayetleri incelemeye çalışacağız.

a-Kur'an'ın Teğanni Edilmesi

Kur'an'la teğanni etme hususunda rivayetler, görebildiğimiz kadarı ile birkaç şekilde nakledilmektedir. Biz, bu rivayetlerden aynı içeriğe sahip olanlardan bir rivayeti metinde vereceğiz, diğerlerini de dipnotta belirteceğiz ve rivayetlerde zikredilen okumanın ne anlama geldiğini ortaya koymaya çalışacağız.

Görebildiğimiz kadarı ile Kur'an'ın teğanni ile okunması hususunda özellikle **Kur'an'la teğanni etmeyen bizden değildir**¹⁴¹ rivayeti ön plana çıkmaktadır. Bu rivaye-

¹⁴¹ Ahmet b. Hanbel, *Müsned*, thk. Şuayb Arnaut, Müessesetü'r-risale, yrs. 1999, III, 75, hd. no. 1476; Darimi, *Sünen*, Daru'l-kitabi'l-arabi, Beyrut 1407, I, 417, hd. no. 1490; Buhari, *Sahih*, Daru ibn kesir, Beyrut 1987, VI, 2737, hd. no. 7089. Konuyla ilgili diğer rivayetler de şu şekildedir. **لم يَأْذَنَ اللَّهُ لِشَيْءٍ مَا أَذِنَ لِنَبِيِّ يَتَغَنَّى بِالْقُرْآنِ** Buhari, *Sahih*, IV, 1918, hd. no. 4735; Muslim, *Sahih*, Daru'l-cil, Beyrut, trs., II, 192, hd. no. 1881; Darimi, *Sünen*, I, 436, hd. no. 1488; I, 417, hd. no. 1491; Buhari, *Sahih*, VI, 2720, hd. no. 7044. Aynı hadis Ahmed b. Hanbel'de **مَا أَذِنَ اللَّهُ لِشَيْءٍ مَا أَذِنَ لِنَبِيِّ أَنْ يَتَغَنَّى بِالْقُرْآنِ** şeklinde. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XIII, 102, hd. no. 7670. Benzer rivayet için bkz. Müslim, *Sahih*, II, 192, hd. no. 1883; Beyhaki, *Sünen*, Mektebetü Daru'l-baz, Mekke 1994, I, 348, hd. no. 1091; V, 22, hd. no. 8053. Taberani *Mu'cemu'l-evsat*, Daru'l-harameyn, Kahire 1415, VI, 373; Abdurrezzak b. Hemmam'da rivayet şöyledir. **البراء بن عازب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إن الله ليأذن للرجل ليرجل يكون حسن الصوت قال حسبته يتغنى بالقرآن** Abdurrezzak b. Hemmam, *Musanef*, Mektebetü'l-islami Beyrut 1403, II, 483, hd. no. 4172. Beyhaki'de rivayet **ما أذن الله لشئ ما أذن لرجل حسن الترمم بالقرآن** şeklinde. Beyhaki, *Sünen*, X, 228; Aynı rivayet için bkz. Abdurrezzak b. Hemmam, *Musanef*, II, 482, hd. no. 4168, 4169. İbn Ebi Şeybe'de rivayet **ما أذن الله لشئ ما أذن له لعبد** şeklinde nakledilmektedir. İbn Ebi Şeybe, *Musanef fi'l-ehadisi ve'l-asar*, Mektebetü'r-rüş, Riyad 1409, VI, 119, hd. no. 29943. Ayrıca rivayet **ما أذن الله لشئ ما أذن لرجل حسن الصوت يتغنى بالقرآن يجهر به** şeklinde de nakledilmektedir. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XIII, 229, hd. no. 7832; XV, 500, hd. no. 9805; Müslim, *Sahih*, II, 192, hd. no. 1885; Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1410, II, 527, hd. no. 2608, Ebu Davud'daki rivayette şöyledir. **ما أذن الله لشئ ما أذن لرجل حسن الصوت يتغنى بالقرآن يجهر به**. Ebu Davud, *Sünen*, I, 548, hd. no. 1475; Beyhaki *Sünen*, I, 348, hd. no. 1090.

ti, Ahmed b. Hanbel,¹⁴² Darimi,¹⁴³ Ebu Davud,¹⁴⁴ Beyhaki,¹⁴⁵ Sa'd b. Ebi Vakkas'tan, Buhari¹⁴⁶ ve Beyhaki¹⁴⁷ Ebu Hureyre'den, Taberani¹⁴⁸ de İbn Abbas'tan nakletmektedir.

Hadiste zikredilen teğanni'nin, sesi güzelleştirmek, geçmiş kavimlerle ve kitaplarla ilgili bilgilerde Kur'an'la yetinmek, yüksek sesle okumak anlamında kullanıldığı nakledilmektedir.¹⁴⁹ Buhari'nin bu haberin akabinde "Onlara okunan apaçık ayetler delil olarak yetmedi mi"¹⁵⁰ ayetini zikretmesine binaen şarihler, hadiste zikredilen "teğanni" ibaresinin, Kur'an'la yetinme anlamında kullanıldığını ifade etmektedirler.¹⁵¹ Bunun yanında Razi, **لا تمدن عينيك إلى / ما متعنا به أزواجاً منهم dikme..** mealindeki Hicr suresi 88. ayetin tefsirinde, ayetin "Sana Kur'an verildi, bundan dolayı sen dünya ile meşgul olma" anlamında olduğuna delil olarak **ليس منا من لم يتغن بالقرآن** hadisini zikretmektedir. Buradan anlaşılan Razi de "Kur'an'la teganni" etmenin, onunla meşgul olmak anlamında olduğunu kabul etmektedir.¹⁵²

Hadiste zikredilen teganni'nin, name yapma veya güzel sesle okuma anlamına geldiği belirtilse de bize göre metin bu anlamı

¹⁴² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 75, hd. no. 1476; III, 99, hd. no. 1512.

¹⁴³ Darimi, *Sünen*, I, 417, hd. no. 1490; II, 563, hd. no. 3488.

¹⁴⁴ Ebu Davud, *Sünen*, I, 548, hd. no. 1471.

¹⁴⁵ Beyhaki, *Sünen*, X, 230, hd. no. 20836.

¹⁴⁶ Buhari, *Sahih*, VI, 2737, hd. no. 7089.

¹⁴⁷ Beyhaki, *Sünen*, X, 229, hd. no. 20835.

¹⁴⁸ Taberani, *Mu'cemu'l-kebir*, Mektebetü'l-ulum ve'l-hikem, Musul 1983, XI, 121, hd. no. 11261

¹⁴⁹ Ayni, *Umdetu'l-kari şerhu sahihi'l-buhari*, Daru'ihyai't-turasi'l-arabi, Beyrut trs, XX, 39; İbn Hacer, *Fethu'l-bari şerhu sahihi'l-buhari*, Daru'l-marife, Beyrut 1379, IX, 68; Tartuşi, *el-Havadis ve'l-bida'*, I, 92-93.

¹⁵⁰ Ankebut 29/15

¹⁵¹ Ayni, *Umdetu'l-kari*, 20, bab 39; İbn Hacer, *Fethu'l-bari şerhu sahihi'l-buhari*, IX, 68, hd. no. 4734; Sindi, *Haşiyetu sindi*, III, 87, hd. no. 408.

¹⁵² Razi, *Mefatihul-Gayb*, XIX, 161. Razi tefsirini tercüme eden heyet de bu hadisi, "Kur'an'ı Teganni ile okumayan (Kur'an'ı dilinden düşürmeyen)..." şeklinde tercüme etmektedirler. (Fahredden Razi, *Tefsir-i kebir*, Trc. Suat Yıldırım vd.) Akçağ, Ankara 1992, XIV, 137. Ayrıca konuyla ilgili "Kur'an'ı öğrenin, onu muhafaza edin, onunla meşgul olun/ **وتغوا به** ve onu, elinizden kaçırmayın. Vallahi, o, ahıldaki deveden daha çabuk kaçır" şeklinde bir rivayet de nakledilmektedir. (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXVIII, 591, hd. no. 17361; Darimi, *Sünen*, II, 531, hd. no. 3348, 3349; Beyhaki, *Sünen*, V, 18, hd. no. 8034) Bu manada İbnü'l-A'rabi, Arapların yolculuk yaptıklarında birbirlerini eğlendirdiklerini ve teganni yaptıklarını, yolculuk bitiminde de bu eğlencenin devam ettiğini ifade ettikten sonra Hz. Peygamberin, Kur'an'ın indirilmesinden sonra bu tegannilerin yerine, Kur'an'ı koymak istediğini ifade etmektedir. Hatta-bi, *Garibu'l-hadis*, I, 358; Zemahşeri, *el-Faik fi garibi'l-hadis*, Daru'l-marife, Lübnan, II, 36; Azim Abadi, *Avnu'l-mabud*, IV, 240, hd. no. 1649.

vermemektedir. Çünkü rivayette, teganni yapmamak zemmedilmektedir. Yani Kur'an'ı sesle güzelleştirmeme ve onda terci' yapmama kınanan bir durum olarak karşımızda durmaktadır. Bu durumda teganni yapmayan kimsenin kötü bir iş yapmış olması gerekirdi. Ancak teganni yapmadan okuyan kimse de elbette sevabı hak etmektedir. Dolayısıyla teganni kelimesine, nameli veya güzel sesle okuma şeklinde mana vermenin yanlışlığı ortadadır.¹⁵³

Enes b. Malik, Said b. Müseyyeb, Hasan Basri, İbn Sirin, Said b. Cübeyr, İmam Malik¹⁵⁴ ve Ahmed b. Hanbel gibi bazı hadis alimlerinin lahn ile Kur'an okumayı hoş görmedikleri nakledilmektedir.¹⁵⁵ Hatta Said b. Müseyyeb'in, Ömer b. Abdulaziz'i nameli olarak Kur'an okuduğunu işittiğinde "Allah onu ıslah etsin, imamların hiç biri onun gibi Kur'an'ı okumamıştır" dediği, bunun üzerine Ömer b. Abdulaziz'in de Kur'an'ı nameli olarak okumayı terk ettiği rivayet edilmektedir.¹⁵⁶ Bununla birlikte İmam Malik'e Kur'an'ı nameli olarak okuma sorulduğu, onun da Kur'an okuyan kimselerin, para kazanmak için teğanni yaptıklarını ifade ettiği belirtilmektedir.¹⁵⁷ Bunların karşısında İmam Şafii'den ibarenin Kur'an'la yetinmek anlamında kullanılması durumunda, metnin *من لم يستغن بالقرآن* şeklinde olacağı ancak durumun bu şekilde olmadığı, onun için hadiste ifade edilen teganni'nin sesin güzelleştirilmesi anlamında kullanıldığı nakledilmektedir.¹⁵⁸ Bunun karşısında İbn Hibban, hadiste zikredilen "Kur'an'la teganni" ibaresinin nameli okumayı değil, okur-

¹⁵³ Ebu Ubeyde, el-Herevi, *Garibu'l-hadis*, Daru'l-kitabi'l-arabi, Beyrut, 1396, II, 171; Tahavi, *Şerhu müşkili'l-asar*, Thk. Şuayb Arnaut, Müessesetü'r-risale, yrs. 1494, III, 152, hd. no. 1310.

¹⁵⁴ İmam Malik'e, nameli olarak Kur'an'ı okuma sorulduğunda onun, "bu benim hoşuma gitmiyor. Bu şekilde okuyanlar, karşılığında birkaç dirhem alsınlar diye Kur'an'ı şarkı gibi okuyorlar" dediği nakledilmektedir. Kurtubi, *Ahkamu'l-kur'an*, I, 21; Tartuşi, *el-Havadis ve'l-bida'*, Daru ibni'l-cevzi, 1998, I, 83.

¹⁵⁵ Ayni, *Umdetu'l-kari*, XX, 40; İbn Battal, *Şerhu Sahihil-buhari*, Mektebetü'r-rüş, Riyad 2003, X, 258. Kurtubi, *Ahkamu'l-kur'an*, I, 21.

¹⁵⁶ Kurtubi, *Ahkamu'l-kuran*, I, 21. Hatta Ahmed b. Hanbel'in bu tür okuyuşu bidat olarak gördüğü nakledilmektedir. İbn Muflih, *Edebü's-Şeriyeye*, II, 301; Tartuşi, *el-Havadis ve'l-bida'*, I, 83.

¹⁵⁷ İbn Battal, *Şerh*, X, 258.

¹⁵⁸ Ayni, *Umdetu'l-Kari*, XX,40; İbn Battal, *Şerh*, X, 260; Münavi, *Feyzu'l-kadir*, Daru'l-kütübü'l-ilmie, Beyrut 1994, V, 494, 7690. Bununla birlikte İmam Şafii'den teğanni'nin hadr ve hüznle okumak olduğu nakledilmektedir. Beyhaki, *Sünen*, X, 230, hd. no. 20838; Ayrıca Beyhaki, bu rivayetinde "*Kur'an hüznle indi, onu ağlayarak okuyun, olmazsa bari ağlamaklı okuyun*" rivayetinin sonunda teganni ile Kur'an okumayı nakletmektedir. Beyhaki *Sünen*, X, 231, hd. no. 29847; *Şuabu'l-iman*, II, 362, hd. no. 2051; II, 388, hd. no. 2147.

ken vahiyle hüzünlenmeyi ifade ettiğini belirtmektedir.¹⁵⁹ Ona göre söz konusu rivayette, nameli okuma kastedilmiş olsaydı, o zaman ifadenin به يتغنى şeklinde olması gerekirdi.¹⁶⁰ Ayrıca İmam Şafii'den teganni'nin, sesi Kur'an'la güzelleştirmek anlamında kullanıldığı da nakledilmektedir.¹⁶¹ Bu manada İbn Battal, teğanni'nin arap kelamında “muhtaç olmama” anlamında değil, “sesi güzelleştirmek” manasında kullanıldığını ifade etmektedir.¹⁶² Ebu Hanife'nin de lahn ile Kur'an'ı dinlediği rivayet edilmektedir.¹⁶³ İbrahim en-Nahai'nin ise lahn ile Kur'an okumayı mekruh gördüğü ifade edilmektedir.¹⁶⁴ Hatta Ahmed b. Hanbel ve İbn Teymiye'nin bu tür okuyuşu bidat olarak gördüğü nakledilmektedir.¹⁶⁵ Bunun karşısında Hz. Ömer'in Musa el-Eşari'yi Kur'an'ı nameli okurken dinlediği ve “Ey Musa! Rabbimizi bize hatırlattın” dediği ve arkadaşlarına dönerek, “Musa el-Eşari gibi okuyabilen onun gibi okusun” dediği nakledilmektedir.¹⁶⁶ Burada Musa el-Eşari'nin nameli okumadan ziyade hüzünlü okuduğu ifade edilmektedir.¹⁶⁷ Yine Hz. Ömer'in güzel sesli olan Musa b. Ukbe'yi dinledikten sonra ağladığı ve “sanki bu sure, şimdi inmiş gibi dinledim” dediği nakledilmektedir.¹⁶⁸ Bu ve yukarıdaki diğer rivayetler, Hz. Ömer'in sestən ziyade ayetlerin okunma biçiminden ve okunan hakikatlerden etkilendiği şekilde de tevîl edilebilir. Çünkü Kur'an'da “Rasule indirilen vahiy dinledik-

¹⁵⁹ İbn Hibban ise يتغنى ibaresinin، التحزن بالقرآن anlamında olduğunu, bunun da hatadan dolayı meydana gelen üzüntü ve pişmanlık şeklinde iki cihetinin olduğunu belirtmektedir. Çünkü kalbin elem duyduğunda, sesin hüzünlenip, gözden yaş akıp, yapılan hatalardan dolayı Allah'tan bağışlanma dileneceği belirtilmektedir. (İbn Hibban, *Sahihi ibn hibban bi tertibi ibn belban*, Müessesetü'r-risale, Beyrut 1993, III, 27, hd. no. 751; 30, hd. no. 752). Ayrıca bu hüzünlenmenin, insanı sabırsızlığa veya şikayete sevk etmemesi gerektiği de belirtilmektedir. İbn Akil'in oğlu vefat ettiğinde, biri Yusuf suresinden “Ey aziz, bunun (Bünyamin'in) yaşlı bir babası var, bunun için onun yerine bizden başka birini al, şüphesiz ki biz, seni muhsin biri olarak görüyoruz” ayetini okuduğu zaman İbn Akil'in, bu okuma, kişiyi bağırarak ağlamaya sevk ediyorsa, okumayı bırak. Çünkü Kur'an, bağırarak ağlamak için değil, nefisleri teskin etmek için indi” dediği nakledilmektedir. İbn Muflih, *Edebü's-şer'iyye*, II, 280.

¹⁶⁰ Ebu Ubeyde ve İbn Uveyne'nin de aynı görüşte olduğu nakledilmektedir. İbn Muflih, *Edebü's-şer'iyye*, II, 298.

¹⁶¹ Azim Abadi, *Avnu'l-mabud şerhu süneni ebi davud*, Daru'l-Kütüb'l-İlmiye, Beyrut, 1415, IV, 241, hd. no. 1473; İbn Muflih, *Edebü's-şer'iyye*, II, 298.

¹⁶² İbn Battal, *Şerhu ibn battal*, X, 260.

¹⁶³ Ayni, *Umdetu'l-kari*, XX,41. İbn Battal, *Şerh*, X, 260.

¹⁶⁴ İbn Battal, *Şerh*, X, 258; Tartuşi, *el-Havadis ve'l-bida'*, I, 83.

¹⁶⁵ İbn Muflih, *Edebü's-şer'iyye*, II, 301, 302; Tartuşi, *el-Havadis ve'l-bida'*, I, 85.

¹⁶⁶ Ayni, *Umdetu'l-kari*, XX,41; İbn Battal, *Şerh*, X, 260.

¹⁶⁷ İbn Muflih, *Edebü's-şer'iyye*, II, 301.

¹⁶⁸ İbn Battal, *Şerh*, X, 260.

lerinde, hakikatten nasiplenmiş olanların gözlerinden yaşlar boşaldığı¹⁶⁹ ifade edilmektedir.

Ahmed b. Hanbel'in de Kur'an'la teganni etmeyi, Kur'an'ı hüznü okuma ve onu anlama şeklinde anladığı nakledilmektedir.¹⁷⁰ Bu manada Hz. Peygamber de **"Kur'an'ı hüzünlü okuyun, çünkü o, hüzünle inmiştir"**¹⁷¹ buyurarak Kur'an'ın hüzünle okunmasını emretmektedir.

Ebu Ubeyde, sesi güzelleştirerek Kur'an okuma biçiminde anlaşılan rivayetlerin korkarak, sevinçle ve hüzünlü Kur'an okuma şeklinde anlaşılacağını söylemektedir.¹⁷² Bu manada kaynaklarda zikredilen güzel sesle Kur'an okumayı anlatan rivayetlerde, Kur'an'ı dinleyenlerin, bildikleri hakikatten dolayı ağlamaları¹⁷³ ve "Rabbimiz, bizi şahitlerle beraber yaz"¹⁷⁴ demeleri de bu anlayışı destekler mahiyettedir. Hz. Davud'un Zebur'u okurken hem kendisinin hem de dinleyenlerinin ağlaması da buna delil olabilir.¹⁷⁵ Bu manayı şu rivayette desteklemektedir. Resulullah'a en güzel sesle Kur'an'ı okuyan hangi insandır? diye sorulduğunda O (a.s.), işittiğinde Allah'tan haşyet ettiğini gördüğün kimselerdir¹⁷⁶ buyurmaktadır. Diğer bir rivayette de "en güzel Kur'an okuyan kimselerin, onu hüzünle okuyanlar olduğu" belirtilmektedir.¹⁷⁷ Bu manada Allah (c.c.), gerçek müslümanın yani Rablerinden haşyet duyanların, vahyi işitmelerinden dolayı derilerinin titrediğini, sonra da Allahın zikriyle derilerinin ve kalplerinin yumuşadığını ifade etmektedir.¹⁷⁸ Dolayısıyla etkilenme sestem değil, vahyin içeriğinden dolayıdır.

Hadislerin açıklamalarına baktığımızda, bu ibare ile Kur'an'ın okunmasını açıktan yapmak şeklinde anlaşılması gerektiği de ifade

¹⁶⁹ Maide 5/83.

¹⁷⁰ İbn Muflih, *Edebü'ş-şer'iyye*, II, 297.

¹⁷¹ Taberani, *Mucemu'l-evsat*, III, 193, hd. no. 2902.

¹⁷² Ayni, *Umdetu'l-kari*, XX, 41; İbn Battal, *Şerh*, X, 275;

¹⁷³ Ayni, *Umdetu'l-kari*, XX, 41.

¹⁷⁴ Maide 5/83.

¹⁷⁵ İbn Battal, *Şerh*, X, 259.

¹⁷⁶ Ayni, *Umdetu'l-kari*, XX, 41; İbn Battal, *Şerh*, X, 276.

¹⁷⁷ Taberani, *Mucemu'l-kebir*, XI, 7, hd. no. 10874.

¹⁷⁸ Enfal 8/2; Zümer 39/23.

edilmektedir.¹⁷⁹ Bu anlamda “teğanni”ye Kur’an’ı “açıktan okuma” manası verilmektedir.¹⁸⁰

Görüldüğü gibi teganni’ye Kur’an okurken sesi güzelleştirmek, Kur’an’la sesi güzelleştirmek, açıktan okumak, dili Kur’an’la meşgul etmek, onunla hüzünlenmek ve Kur’an’la yetinmek manaları verilmektedir. Kaynaklarda genellikle Şafii olanlar, teganniye sesi güzelleştirmek anlamında kullandıkları görülmektedir. Ancak Kur’an’ı teğanni etme rivayetinin, zem ifade etmesinden dolayı bunun Kur’an’ı her yerde okuma, gündeme getirme yani onunla meşgul olup ondaki bilgilere göre kendi durumuna çeki düzen verme ve bu şekilde onunla yetinme anlamında olmasının daha makul ve Resulullah’ın örnekliğine daha uygun olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca rivayetlerde “Allah’ın hududunun zayı edileceği ve nameli olarak Kur’an okunacağı”¹⁸¹ ifade edilerek, Kur’an’ı nameli okuma zemmedilmektedir. Dolayısıyla teganninin, sesi güzelleştirerek okuma anlamında kullanılmasının doğru olmadığı kanaatini taşımaktayız.

b- Kur’an’ın Terci’ ile Okunması

226 | db

Kur’an’ın nameli olarak okunmasını ifade etmesi açısından terci’li okuma da konumuzla alakalıdır. Bu bağlamda Abdullah b. Muğaffel’den Hz. Peygamberin Kur’an’ı okurken terci’ yaptığına dair rivayet nakledilmektedir.¹⁸² Terci’, Kur’an okuyan kimsenin, harfleri boğazında hecelemesi veya okumada hareketlerin kalıplarını birbirine yakınlaştırması şeklinde tarif edilmektedir.¹⁸³

Hz. Peygamberin Mekke’nin fethi günü, devenin üzerinde terci’li olarak Fetih suresini okuduğu rivayeti, Hz. Peygamberin sesinin devenin hareket etmesinden dolayı titrettiği şeklinde açıklanmaktadır. Çünkü Hz. Peygamberin terci’ yapmadan Kur’an okuduğu da nakledilmektedir.¹⁸⁴ Bu rivayette, Hz. Peygamberin terci’li okuma sebebi, devenin üzerinde olmamasına bağlanmaktadır.¹⁸⁵ Bu

¹⁷⁹ Ayni, *Umdetu’l-kari*, XV, 182. İbn Hacer, *Fethu’l-bari*, 9, 68; İbn Battal, *Şerhu ibn battal*, X, 258.

¹⁸⁰ Ayni, *Umdetu’l-kari*, XXV, 182.

¹⁸¹ Tartuşi, *el-Havadis ve’l-bida’*, I, 85.

¹⁸² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXXIV, 178, hd. no. 20565; Buhari, *Sahih*, IV, 1560, hd. no. 4031; IV, 1830, hd. no. 4555; IV, 1921, hd. no. 4747; IV, 1975, hd. no. 4760; VI, 2742, hd. no. 7102; Müslim, *Sahih*, II, 193, hd. no. 1889, 1890; Beyhaki, *Sünen*, v, 22, hd. no. 8054.

¹⁸³ Ayni, *Umdetu’l-kari*, XVII, 281; İbn Hacer, *Fethu’l-bari*, IX, 92

¹⁸⁴ İbn Sa’d, *Tabakatü’l-kübra*, Daru sadr, Beyrut, I, 376; Kutubi, *Ahkamu’l-kuran*, I, 25.

¹⁸⁵ Ayni, *Şerhu ebu davud*, V, 383, hd. no. 1437; Kurtubi, *Ahkamu’l-kuran*, I, 25.

anlayışın karşısında İbn Battal, Abdullah b. Mugaffel rivayetine dayanarak, Kur'an'ın terci'li okunabileceğine hükmetmektedir.¹⁸⁶ Ayrıca Abdullah b. Mugaffel'den Hz. Peygamberin terci'nin üç kere "aaa" şeklinde olduğu rivayet edilmektedir.¹⁸⁷ İbnü'l-Kayyim, bu rivayete dayanarak, "Şayet Hz. Peygamber, bu terci'i devenin salamasından dolayı yapmış olsaydı bu, istek dışı olmuş olurdu ve bu durumda Abdullah b. Mugaffel, devenin sesi kesilecek kadar Peygamberi salladığını gördüğü halde, onu örnek alıp, isteyerek terci' yapmaz ve sonra 'Hz. Peygamber okurken terci' ederdi' diyerek terci'i Hz. Peygamberin davranışı olarak anlatmazdı" şeklinde terci'nin her zaman yapılabileceğini ifade etmektedir.¹⁸⁸ Her ne kadar İbnü'l-Kayyim, İbn Mugaffel'in rivayetine dayanarak, terci'nin devenin üzerinde bulunmasına bağlı olmadığını iddia etse de bazı rivayetlerde Hz. Peygamberin terci' yapmadan fetih suresini okuduğu nakledilmektedir.¹⁸⁹ Ayrıca Hz. Peygamberin, med yaparak ve kesik kesik okuduğu rivayeti de konunun anlaşılması bakımından önemlidir.¹⁹⁰ Bununla birlikte Hz. Hafsa'dan nakledilen bir rivayette Hz. Peygamberin okuyuşunun tertil üzere olduğu ve Hz. Peygamber, bir sureyi okuduğunda tertil ile okumasından dolayı, surenin sanki daha uzun bir sure şekline büründüğü ifade edilmektedir.¹⁹¹ Ayrıca ravi, "şayet istesem İbn Mugaffel'in Hz. Peygamberin nasıl terci' yaptığını gösterdiği gibi size gösterebilirdim" demektedir.¹⁹² Bu ibarelerden, sahabenin de terci' ile Kur'an okuduğu sonucuna ulaşamayacağını düşünmekteyiz. Çünkü anlayabildiğimiz kadarı ile ravi, Hz. Peygamberin her zaman okuduğu şekli değil, sadece devenin üzerinde nasıl okuduğunu ifade etmektedir. Çünkü ravi, "İnsanların etrafımda toplanmayacağını bilsem" şeklinde mazeret ileri sürmektedir. Şayet o dönemde herkes terci'li okuyorsa –ki bu Pey-

¹⁸⁶ İbn Battal, *Şerh*, X, 275. Söz konusu rivayetten, bazı konumda ibadetin açıktan yapılmasının daha efdal olduğu sonucuna varılmaktadır. İbn Hacer, *Fethu'l-bari*, IX, 92.

¹⁸⁷ Buhari, *Sahih*, IV, 1460, hd. no.4031. İbn Hacer, *Fethu'l-bari*, IX, 92.

¹⁸⁸ İbnü'l-Kayyim, *Zadu'l-mead*, Çev. Şükrü Özen, İklim İstanbul 1988, I, 458. Ümmü Hanî'den Hz. Peygamberin terci' ile Kur'an okuduğu nakledilirken, İbn Mes'ud'un da terci' etmeden Kur'an okuduğu nakledilmektedir. Ayrıca terci'den kastın şarkıcuların namesi gibi değil, tilaveti açık/güzel okuma şeklinde olduğu açıklanmaktadır. İbn Hacer, *Fethu'l-bari*, IX, 92.

¹⁸⁹ Buhari *Sahih*, IV, 1921. hd. no. 4747; Müslim, *Sahih*, II, 193, hd. no. 1891.

¹⁹⁰ Kurtubi, *Ahkam*, I, 20; Tartuşi, *Ehadis ve'l-bida'*, I, 93.

¹⁹¹ Müslim, *Sahih*, II, 164, hd. no. 1746; Beyhaki, *Sünen*, I, 433, hd. no.1376; İbn Hibban, *Sahih*, VI, 253, hd. no. 2508; Tartuşi, *Ehadis ve'l-bida'*, I, 94.

¹⁹² Buhari, *Sahih*, IV, 1830, hd. no. 4555; VI, 2742, hd. no. 7102; Müslim, *Sahih*, II, 193, hd. no. 1890.

gamberin okuyuşu olduğu için herkesin uyguladığı sünnet olması gerekirdi- ravinin bu sözü söyleme ihtiyacı hissetmemesi gerekirdi. Dolayısıyla biz, İbn Kayyım'ın düşüncesinin pek de doğru olmadığı kanaatini taşımaktayız.

Ayrıca Hz. Peygamberin name yaparak ezan okuyan müezzine “Ezan kolaydır, bunun için ezanı kolay okuyun, değilse bırakın”¹⁹³ buyurması da onun, terci'li okumadığını göstermektedir. Ezanın nameli okunması yasaklanmışsa, Kur'an'ın nameli okunmasının yasaklanması daha evladır.¹⁹⁴ Bununla birlikte Kurtubi, Mısırlı karilerinin devlet büyüklerinin yanında ve cenaze törenlerinde yaptığı gibi Kur'an'ın anlaşılmayacak şekilde terci'li okumalarının, ittifak ile haram olduğunu belirtmektedir.¹⁹⁵ Bu manada bir adamın Ahmed b. Hanbel'e gelerek, ona Kur'an'ı nağme yaparak okumayı sorduğu, Ahmed b. Hanbel'in da ona adının ne olduğunu sorduğu, adamın Muhammed demesi üzerine de onun ismini uzatarak “ya muu-uhammed” şeklinde okunmasının hoşuna gidip gitmeyeceğini sorduğu nakledilmektedir. Bu haber, Ahmed b. Hanbel'in nağme yaparak Kur'an okumayı son derece yanlış gördüğüne kanıt olarak zikredilmektedir.¹⁹⁶ Bazı alimler, rivayette zikredilen terci'yi gına/makam-name yapmak anlamında değil de tilaveti güzel yapmak şeklinde tevیل etmektedirler. Çünkü bu anlayıştakilere göre terci' yapmak, tilavetin maksadı olan huşu'yu engellemektedir.¹⁹⁷

228 | db

Kur'an'ı terci'li okumanın hoş karşılanmadığının diğer bir delili de Taberani'nin naklettiği şu haberde görülmektedir. Hz. Peygamber (a.s.), “Kur'an'ı Arapların lahnına göre okuyun, Ehli Kitabın ve fık/aşk ehlinin okuyuşu gibi okumayın. Benden sonra öyle kimse-ler gelecek ki onlar, Kur'an'ı rahiblerin ve şarkıcıların terci'leri gibi okuyacaklar....”¹⁹⁸ buyurmaktadır.

Sonuç olarak terci'li okumayla ilgili delil getirilen İbn Mugaffel rivayetinin, Hz. Peygamberin sürekli terci' yaptığına işaret etmediğini düşünmekteyiz. Onun (a.s.) terci yapmasının devenin üzerinde okumasından kaynaklandığı kanaatindeyiz. Çünkü Hz. Peygamber, genellikle Kur'an'ı tertil üzere, med yaparak ve dura dura okumuş-

¹⁹³ Darekutni, *Sünen*, II, 86, hd. no. 5.

¹⁹⁴ Kutubi, *Ahkamu'l-kur'an*, I, 26. Ebu Zehra, *el-Mucizetü'l-kübra*, I, 436.

¹⁹⁵ Kutubi, *Ahkamu'l-kur'an*, I, 26.

¹⁹⁶ İbnü'l-Kayyim, *Zadu'l-mead*, I, 460.

¹⁹⁷ İbn Hacer, *Fethu'l-bari*, IX, 92.

¹⁹⁸ Taberani, *Mucemu'l-evsat*, VII, 183, hd. no. 7223; Beyhaki, *Şuabu'l-iman*, II, 540, hd. no. 2649.

tur. Ayrıca Hz. Peygamber, terci'li okumayı yasaklamaktadır. Dolayısıyla yasakladığı bir şeyi Peygamberin yapması mümkün gözükmemektedir.

c- Kur'an'ın Mizmarlaşması

Kur'an'ı nameli okumanın gerekliliğine dair ileri sürülen diğer bir delil de Musa el-Eşari'nin Kur'an okumasını dinleyen Hz. Peygamberin, Musa el-Eşari için söylediği "ona Davud'un mizmarlarından bir mizmar verilmiş" rivayetidir.¹⁹⁹

Bu rivayet bağlamında Musa el-Eşari'nin sesinin etkileyici olduğunu söylemek mümkündür. Bununla birlikte Hz. Peygamberin, Musa el-Eşari'ye sadece nameli okumasından dolayı "Davud'un mizmarlarından bir mizmar verildiği"ni söylediğini iddia etmek için ayrı bir delile ihtiyaç olduğunu düşünmekteyiz. Çünkü bu rivayetten, Musa el-Eşari'nin çok içten ve hüzünlü okuduğu sonucunu da çıkarmamız mümkündür.²⁰⁰ Ayrıca rivayetten anlaşılan o ki, Musa el-Eşari, dinlendiğini bilmemektedir. Bundan dolayı o, kendine göre Kur'an okumaktadır. Resulullah'ın dinlediğini duyduğunda, Kur'an'ı daha açık ve anlaşılır okuyacağını veya tertilini daha net ve manalara uygun şekilde yapacağını söylemiş olması da mümkündür.²⁰¹ Konunun daha iyi anlaşılması açısından İbn Mesud rivayeti önemlidir. Hz. Peygamber, İbn Mesud'dan Kur'an okumasını ister. İbn Mesud "Ya Rasulallah, Kur'an senin üzerine inmişken, ben nasıl sana Kur'an okuyayım" der. Bunun üzerine Hz. Peygamber, "Ben başkasından Kur'an dinlemeyi severim."²⁰² buyurur. İbn Mesud, Nisa suresini okumaya başlar ve 41. ayete geldiği zaman, Hz. Peygamber ağlayarak, "Yeter ey İbn Mesud" buyurur.²⁰³ Kaynaklarda

¹⁹⁹ Rivayet için bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XIV, 416, hd. no. 8820; XIV, 288, hd. no. 8646; XV, 500, hd. no. 9806; Darimi, *Sünen*, I, 416, hd. no. 1489; II, 563, hd. no. 3492; II, 565, hd. no. 3499; Buhari, *Sahih*, IV, 1925, hd. no. 4761; Müslim, *Sahih*, II, 192, hd. no. 1888, 1889; Beyhaki, *Sünen*, X, 230, hd. no. 20842; V, 21, hd. no. 8051; *Şuabu'l-iman*, II, 389, hd. no. 2149.

²⁰⁰ İbn Battal, *Şerh*, X, 275.

²⁰¹ Ebu Zehra, *Mucizetü'l-kübra*, I, 434.

²⁰² Rivayet için bkz. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 10, 3550; Buhari, *Sahih*, IV, 1925, hd. no. 4762; 4769 Hz. Peygamberin başkasından Kur'an dinlemeyi sevmesi, bu metodla dinleyenin okunan metni daha iyi anlayacağı ve tedebbür edeceği şeklinde yorumlanmaktadır. Ayni, *Umdetü'l-kari*, XVIII, 174; XX, 56; İbn Battal, *Şerh*, X, 278.

²⁰³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 94, hd. no. 3606; VII, 190, hd. no. 4118; Buhari, *Sahih*, IV, 1673, hd. no. 4306; IV, 1925, hd. no. 4763; IV, 1927, hd. no. 4768; Müslim, *Sahih*, II, 195, hd. no. 1903; II, 196, hd. no. 1905; Tirmizi, *Sünen*, V, 238, hd. no. 3025; Ebu Davud, *Sünen*, III, 363, hd. no. 3670; İbn Mace, *Sünen*, II, 1403, hd. no. 4194. Beyhaki, *Sünen*, V, 28, hd. no. 8075.

Hız. Peygamberin ağlaması, İbn Mesud'un okumasına değil de ayetin ihtiva ettiği teşvik ve tahzire bağlanması,²⁰⁴ konuya nasıl yaklaşılmaması gerektiğiyle ilgili ipuçlarını vermektedir. Ayrıca Hız Peygamberin bir kavmin ortaya çıkıp Kur'an'ı mizmarlaştıracaklarını ve onunla teganni yapacaklarını ama çok az anlayacaklarını haber vermesi de²⁰⁵ Musa el- Eşari'ye verilen mizmarın, Kur'an'ın okuma şeklini tasvir etmediğini kanıtladığını düşünmekteyiz.

Hız. Peygamberden Kur'an'ın mizmarlaştırılmaması gerektiğiyle ilgili nakledilen diğer bir rivayette şöyle buyrulmaktadır. "Onlar, Kur'an'ı mizmar haline getirecekler, onunla gına yapacaklar ve bir adamı kavmin en faziletlisi ve en alimi olmamasına rağmen sadece Kur'an'ı nameli okumasından dolayı öne geçirecekler."²⁰⁶ Bu konuda Enes b. Malik'in de nameli Kur'an okumaya hoş bakmadığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki, onun yanında bazı kurrallar, seslerini yükselterek name yaparlar, bunun üzerine Enes b. Malik, yüzünün örtüsünü açarak onların Kur'an okumalarına karşı çıkar.²⁰⁷

Sonuçta Hız. Peygamberin Musa el-Eşari'nin sesini beğenmesi, onun okumasının teganni ile yaptığını ispat etmemektedir. Yukarıdaki başlıkta Hız. Ömer'in de Musa el-Eşari'nin okumasını beğenmesi ve etrafındakilere onun okuyuşunun örnek alınması gerektiğini telkin etmesi, hatta Musa el-Eşari'nin "şayet bilseydim okuyuşumu daha da güzelleştirirdim" demesi bile Musa el-Eşari'nin teganni yaptığını ispat etmemektedir. Çünkü İbn Mes'ud rivayetinde de görüldüğü gibi Hız. Peygamber, onun okuduğu ayetten etkilenmiş ve ağlamaya başlamıştır. Şarihlerin de ifade ettiği gibi bu durum, İbn Mes'ud'un okumasından değil, ayetin ihtiva ettiği derin anlamlardan kaynaklanmaktaydı. Muhtemelen Musa el-Eşari'de de bu şekilde bir durum söz konusudur. Zaten Hız. Peygamber, Kur'an'ın mizmarlaştırılmasını zemmetmektedir. Dolayısıyla Musa el-Eşari'ye verilen mizmarın, sesin güzelliğini ifade ettiğini²⁰⁸ yoksa onun

²⁰⁴ Ayni, *Umdetul-kari*, XVIII, 174; XX, 57; İbn Aşur, *et-Tahrir ve't-tenvir*, V, 58.

²⁰⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XV, 427, hd. no. 16040; LIX, 391, hd. no. 23970.

²⁰⁶ Beyhaki, *Suabu'l-iman*, II, 541, hd. no. 2654; Taberani, *Mucemu'l-kebir*, III, 211, hd. no. 3163; *Mucemu'l-evsat*, I, 212, hd. no. 685; II, 105, hd. no.1397; Burada metin şu şekildedir. *في آخر الزمان يتخذون القرآن مزامير*. Ayrıca bkz. *Mucemu'l-kebir*, XVIII, 34, hd. no. 14767, 14769, 14771; İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, VII, 529, hd. no. 37736; VII, 530, hd. no. 37746; Abdurrezzak b. Hemmam, *Musannef*, II, 488, hd. no. 4186; Tartuşi, *el-Havadis ve'l-bida'*, I, 83.

²⁰⁷ Kurtubi, *Ahkam*, I, 20.

²⁰⁸ Ayni, *Umdetu'l-kari*, XX, 56.

Kur'an okuma şeklinin mizmarlığını ifade etmediğini düşünmekteyiz.

d- Kur'an'ın Zinetlendirilmesi

Kur'an'ı nameli okumak gerektiğiyle ilgili ileri sürülen diğer bir delil de **Kur'an'ı seslerinizle süsleyiniz**²⁰⁹ rivayetidir. Ravi, “ben زینوا القرآن / **Kur'an'ı seslerinizle süsleyiniz**”²¹⁰ rivayetidir. Ravi, “ben زینوا القرآن bölümünü unutmuştum, bana Dahhak hatırlattı” demektedir.²¹⁰ İbn Mace, “Kur'an okurken seslerinizi güzelleştirin, çünkü güzel kelamın etkisi, güzel sesle daha da artar” açıklaması yapmaktadır.²¹¹ Bununla birlikte, Kur'an'ı ses ile süslemenin, med ve tertil ile okuma olduğu da ifade edilmektedir.²¹² Ayrıca burada Kur'an'ı sesle süslemenin ne anlama geldiğini ifade eden şu rivayeti nakletmekte fayda mülâhaza görüyoruz. Resulullah'a en güzel sesle Kur'an'ı okuyan hangi insandır? diye sorulduğunda Peygamber (a.s.), “işittiğinde Allah'tan haşyet duyduğunu gördüğün kimselerdir”²¹³ buyurmaktadır. Bu rivayete dayanarak, Kur'an'ı sesle zinetlendirmenin, Allah'tan haşyet duyulduğunu ifşa etme veya manaya uygun bir şekilde okuma anlamına geldiğini düşünmekteyiz.²¹⁴ Ayrıca Hz. Peygamberden nakledilen “Bedenleriniz ihtilaf etmesin, yoksa kalpleriniz de ihtilaf eder, şüphesiz ki Allah ve melekler, sizin ilk saffınıza rahmet eder, Kur'an'ı sesinizle süsleyiniz”,²¹⁵ “Kur'an'ı, ittifak ettiğiniz hususlarda okuyun, bir konuda ihtilaf ettiniz mi dağılın”²¹⁶ gibi rivayetleri de birlikte değerlendirdiğimizde, Kur'an'ı sesle zinetlendirmenin, sanki Kur'an okurken ihtilaf etmeme anlamına geldiğini de söyleyebiliriz.

Bazı alimler, “Kur'an'ı sesinizle süsleyin” rivayetini, sesinizi Kur'an'la meşgul edin, onu okumayı çok önemseyin ve o, sizin şia-

²⁰⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXX, 451, hd. no. 18494; XXX, 636, hd. no. 18709; Darimi, *Sünen*, II, 565, hd. no. 3500; Buhari, *Sahih*, VI, 2742; Ebu Davud, *Sünen*, I, 548, hd. no. 1470; Beyhaki, *Sünen*, V, 21, hd. no. 8050; II, 53, hd. no. 2254. İbn Battal, ravi Eyyub'un Şube'yi, insanların peygamberin bidat olan name ile Kur'an okumaya ruhsat verdiğini zannedecekleri için bu hadisi rivayet etmesini yasakladığını nakletmektedir. İbn Battal, *Şerh*, X, 544.

²¹⁰ Beyhaki, *Sünen*, I, 348, hd. no. 1089; II, 53, hd. no. 2255.

²¹¹ İbn Mace, *Sünen*, I, 426, hd. no. 1342; Beyhaki, *Sünen*, I, 348, hd. no. 1088.

²¹² Ayni, *Umdetü'l-kari*, XXV, 192.

²¹³ Ayni, *Umdetü'l-kari*, XX, 41; İbn Battal, *Şerh*, X, 276.

²¹⁴ Ebu Zehra, *el-Mucizetü'l-kübra*, Daru'l-fikri'l-arabi, I, 432

²¹⁵ İbn Huzeyme, *Sahih*, III, 24, hd. no. 1551; III, 26, hd. no. 1556; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XXX, 633, hd. no. 18704; Taberani, *Mucemu'l-evsat*, VII, 177, hd. no. 7206.

²¹⁶ Darimi, *Sünen*, II, 534, hd. no. 3359; II, 534, hd. no. 3360, 3361; Buhari, *Sahih*, IV, hd. no. 1929, 4773, 4774; VI, hd. no.2860, 6930; Beyhaki, *Sünen*, V, 33, hd. no. 8097,8098; V, 34, hd. no. 8099.

rınız olsun²¹⁷ şeklinde anlamışlardır. Onlar bu rivayette, taklibin olduğunu, bunun da Araplarca çok kullanıldığını, *زينوا القرآن بأصواتكم* ibaresinden kastın aslında, *زينوا أصواتكم بالقرآن* olduğunu nakletmektedirler.²¹⁸ Konuyla ilgili Kurtubi, Kur'an'ın ses veya başka şeylerle güzelleştirilmesine karşı çıkararak, rivayetin bu şekilde anlaşılmasının çok yanlış bir yaklaşım olduğunu belirttikten sonra bu anlayışın, en büyük nur ve en güzel zinet olan Kur'an'ın, başka bir zinete muhtaç hale getirdiğini²¹⁹ iddia etmektedir.

Söz konusu rivayet, İbn Abbas'tan²²⁰ ve Ebu Hureyre'den²²¹ “*زينوا أصواتكم بالقرآن*/ Seslerinizi Kur'an'la süsleyiniz.” şeklinde nakledilmektedir. Bu manada Hz. Ömer'den de *حسنوا أصواتكم بالقرآن* şeklinde rivayet edilmektedir.²²² Bu bakımdan rivayet, sesin Kur'an'la güzelleştirilmesini veya Kur'an'la meşgul olan sesin her daim güzel olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Kur'an'ın sesle güzelleştirilmesinde, okuyan için samimiyetin kaybolma ihtimalinin her zaman var olduğu malumdur. Bu minvalde Hz. Peygamberden bir kısım insanların, Kur'an'ı okuma şekilleriyle övünecekleri ve minberde Kur'an'ı nameli olarak okuyarak “vallahı, hiç hata yapmadım, hiçbir harfi eksiltmedim, harfleri tam çıkardım” diyecekleri, işte bu grubun ümmetin en şerlileri olacağı nakledilmektedir.²²³ İbn Ömer, bu tür kimselerin, Kur'an'ı baştan sona okumalarına rağmen, içindekileri anlamadıklarını, Kur'an'ın neyi emredip neyi yasakladığını bilmediklerini ifade etmektedir. İşte bu şekilde okuyan kimselerin, adi hurmaları saçıp dağıttığı gibi rastgele, Kur'an'ı okudukları ifade

²¹⁷ Hattabi, *Garibu'l-hadis*, I, 357; İbn Battal, *Şerh*, X, 545. Hattabi, *Mealimu's-sünen*, Matbaatu'l-ilmıyye, Haleb 1932, I, 290; Azim Abadi, *Avnu'l-ma'bud*, IV, 240.

²¹⁸ Hattabi, *Garibu'l-hadis*, Camiatu ümmi'l-kura, Mekke, 1402, I, 356; İbn Battal, *Şerh*, X, 544; Kurtubi, *Ahkamu'l-kuran*, I, 21; Ayni, *Şerhu ebu davud*, V, 383, hd. no. 1438; Hattabi, *Mealimu's-sünen*, I, 290.

²¹⁹ Kurtubi, *Ahkamu'l-kuran*, I, 21. Hattabi de benzer bir yaklaşım sergilemektedir. *Garibu'l-hadis*, I, 357.

²²⁰ Taberani, *Mucemu'l-kebir*, XI, 81, hd. no. 11135; Hakim, *Müstedrek ale's-sahıhayn*, Daru'l-kütübi'l-ilmıyye, Beyrut 1990, I, 762, hd. no. 2099; I, 764, hd. no. 2108; I, 765, hd. no. 2113; Abdurrezzak b. Hemmam, *Musanef*, II, 485, hd. no. 4176.

²²¹ İbn Battal, *Şerh*, X, 545. Bu minvalde Sa'd b. Ebi Vakkas'ın Hz. Peygamberden “Bu Kur'an, hüznle inmiştir. Onu okuduğunuz zaman ağlayınız. Ağlayamazsanız bari ağlamaklı okuyunuz. Onunla teganni edin, onunla teganni etmeyen bizden değildir.” rivayeti nakledilmektedir. İbn Mace, *Sünen*, I, 424, hd. no. 1337.

²²² Kurtubi, *Ahkamu'l-kuran*, I, 21 Ayrıca söz konusu yerde Kurtubi, “Kur'an'la teganni etmeyen bizden değildir” rivayetinin aslında “Sesini, Kur'an'la güzelleştirmeyen bizden değildir” anlamında olduğunu nakletmektedir.

²²³ Sindi, *Kenzü'l-ümmal fi süneni'l-akval ve'l-efal*, Müessesetü'r-risale, yrs. 1981, I, 622, hd. no. 2876.

edilmektedir.²²⁴ Ayrıca Hz. Peygamber'den kişinin Kur'an'ı okumasına rağmen Kur'an'ın yasaklarını yapmaya devam etmesi durumunda onun, sanki Kur'an'ı hiç okumamış gibi olduğu nakledilmektedir.²²⁵ Bu minvalde İbn Mesud da Kur'an'ı şiir gibi hızlı bir şekilde adi hurmaların saçılıp dağıtıldığı gibi rastgele/anlamdan okunması gerektiğini tavsiye etmektedir. Ona göre Kur'an'ı okurken, şaşılacak ayetlerinde durulmalı, ayetlerde anlatılan hakikatlerle kalp etkilenmelidir.²²⁶ Dolayısıyla bu tür rivayetlerin, Kur'an'ın sesle güzelleştirilmesinden ziyade seslerin, Kur'an'la güzelleştirilmesini ifade ettiğini düşünmekteyiz.

Sonuç

Kur'an, ilk indiği andan itibaren okunan ve dinlenen bir kitaptır. Kur'an, insanların hayatına müdahale etmek için indirildiğinden dolayı, onların yapmaları ve yapmamaları gereken işleri açıklamaktadır. İnsanların bu amacın gerçekleştirebilmesi için, Kur'an'ı tertil, tilavet, kıraat ve istima' etmeleri gerekmektedir. Bu ibareler incelendiğinde, hem okuyan, hem de dinleyen kimselerin, okunan veya dinlenen metni, anlaması-kavraması söz konusudur. İncelediğimiz hiçbir müfessir veya muhaddis, anlamadan okuma ve dinlemeden söz etmemektedir. Dolayısıyla ihtilafları çözmek gibi bir iddiası olan kitabın, elbette anlaşılacak üzere okunması ve dinlenmesi gerekmektedir.

Bu itibarla, Kur'an'ın sesle güzelleştirilmesi, onun okunması anında sesin güzelleştirilmesi şeklinde anlaşılacaksa, dinleyenlerin daha rahat anlayacağı şekilde okunması veya dinleyenlerin vahiyden daha çok etkilenmesi için Kur'an'ın anlamına uygun tilavet edilmesidir. Yukarıdan beri ortaya koyduğumuz, Kur'an'la teganni etmeyen bizden değildir, Ey Musa el-Eşari sana Davud'un mizmarlarında bir mizmar verilmiş, Kur'an'ı seslerinizle süsleyin gibi rivayetlerden hiç birisinin bugün olduğu şekliyle ne okuyanın ne de dinleyenin anladığı bir okuma-dinleme biçimini tasvir etmediğini düşünmekteyiz. Çünkü rivayetler, Peygamber zamanı iman edenlerine ve arap olan kimselere yani okunan kelimelerin manalarını bilen kimselere söylenmiştir. Dolayısıyla bu rivayetlerde, anlaşılmadan yapılan bir teganniden, name veya terennümden bahsedildiğini

²²⁴ Hakim, *Müstedrek*, I, 91, hd. no. 101.

²²⁵ Sindi, *Kenzü'l-ümmal*, I, 606, hd. no. 2773.

²²⁶ Beyhaki, *Şuabu'l-iman*, II, 360, hd. no. 2041; İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, II, 25, hd. no. 8733, 30156.

iddia etmek en hafif tabir ile rivayetleri anlamamak şeklinde değerlendirilmekteyiz. Çünkü bu Kur'an, musiki olsun diye indirilmemiştir. Çünkü Allah, insanlara anlamını bilmediği sadece sesi işten koyun gibi vahye muhatap olmayı yasaklamaktadır. Çünkü Hz. Peygamber, "Kim Rabbi ile konuşmak istiyorsa Kur'an okusun, şüphesiz ki bu Kur'an, Allah'ın edeplendirmesidir. Siz de yapabildiğiniz kadarı ile onunla edeplenin" buyurmaktadır. Ancak ne yazık ki günümüz insanı, yukarıda ifade ettiğimiz rivayetleri, sanki bugünün insanına söylenmiş bir emir şeklinde algılayarak, okumayı sese hasredip, Kur'an dinletileri adı altında Kur'an okumayı musiki şöleni haline çevirmektedir.

Son cümle olarak İbn Mesud'dan nakledilen şu rivayeti nakletmek istiyoruz. "Sen öyle bir çağdasın ki alimleri çok, kurra'ları az, Allah'ın hadleri gözetilmekte, Kur'an'ın harfleri zayi edilmektedir... öyle bir zaman gelecek ki alimleri az, kurra'ları çok, Kur'an'ın harflerine önem verilecek/korunacak, Kur'an'ın ortaya koyduğu hududu çığnenecektir..."²²⁷

Kaynakça

- Abdurrezzak b. Hemmam, *Musannef*, Mektebetü'l-islami Beyrut 1403.
 Ahdulkerim el-Hatib, *et-Tefsiru'l-kurani li'l-kur'an*, Daru'l-fikri'l-arabi, Kahire trs.
 Ahmed Nedim Serinsu, *Kuran Nedir?* Şule, İstanbul 2009.
 Ahmet b. Hanbel, *Müsned*, thk. Şuayb Arnaut, Müessesetü'r-risale, yrs. 1999.
 Ayni, *Umdetu'l-kari şerhu sahihi'l-buhari*, Daru ihyai't-turasi'l-arabi, Beyrut trs.
 Azim Abadi, *Avnu'l-mabud şerhu süneni ebi davud*, Daru'l-kütübi'l-ilmiye, Beyrut, 1415.
 Beyhaki, *Sünen*, Mektebetü dari'l-baz, Mekke 1994.
 _____, *Şuabu'l-iman*, Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1410.
 Buhari, *Sahih*, Daru ibn kesir, Beyrut 1987.
 Darimi, *Sünen*, Daru'l-kitabi'l-arabi, Beyrut 1407.
 Ebu Ubeyde, el-Herevi, *Garibu'l-hadis*, Daru'l-kitabi'l-arabi, Beyrut, 1396.
 _____, *el-Faik fi garibi'l-hadis*, Daru'l-Ma'rife, Lübnan trs.
 Hakim, *Müstedrek ale's-sahihayn*, Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1990.
 Hattabi, *Garibu'l-Hadis*, Camiatu ümmi'l-kura, Mekke 1402
 _____, *Mealimu's-sünen*, Matbaatu'l-ilmiyye, Haleb 1932.
 İbn Aşur, *et-Tahrir ve't-tenvir*, Daru't-tenusiyye, Tunus 1984.
 İbn Battal, *Şerhu Sahihi'l-buhari*, Mektebetü'r-rüş, Riyad 2003.
 İbn Ebi Şeybe, *Musannef fi'l-ehadisi ve'l-asar*, Mektebetü'r-rüş, Riyad 1409.
 İbn Hacer, *Fethu'l-bari şerhu sahihi'l-buhari*, Daru'l-marife, Beyrut 1379.
 İbn Hibban, *Sahihu ibn hibban bi tertibi ibn belban*, Müessesetü'r-risale, Beyrut 1993.
 İbn Sa'd, *Tabakatü'l-kübra*, Daru sadr, Beyrut trs.
 İbnü'l-Kayyim, *Zadu'l-mead*, Çev. Şükrü Özen, İklim, İstanbul 1988.
 İmam Malik, *Muvatta*, Müessesetü zayid b. sultan, yrs. 2004.
 Kurtubi, *el-Cami li ahkami'l-kur'an*, Daru'l-kütübi'l-mısriyye, Kahire 1964.

²²⁷ İmam Malik, *Muvatta*, II, 243, hd. no. 597; Beyhaki, *Şuabu'l-iman*, IV, 258, hd. no. 5000.

- Maverdi, *en-Nüket ve'l-uyun*, Daru'l-kütübü'l-ilmiyye, Beyrut, trs.
Muhammed Abduh, *Tefsiru'l-menar*, Daru ibn kesir, Beyrut 1987.
Muhammed Çelik, *Kur'an Kur'an'ı Tanımlıyor*, Şule, İstanbul 1998.
Muslim, *Sahih*, Daru'l-cil, Beyrut, trs.
Münavi, *Feyzu'l-kadir*, Daru'l-kütübü'l-ilmiyye, Beyrut 1994
Razi, *Mefatihü'l-gayb*, Daru ihyai't-turasi'l-arabi, Beyrut, 1420.
Sindi, *Haşiyetu sindi*, Mektebu'l-matbuati'l-islami, Haleb 1986.
_____, *Kenzü'l-ümmal fi süneni'l-akval ve'l-efal*, Müessesetü'r-risale, yrs. 1981.
Suyuti, *ed-Dürrü'l-mensur*, Daru'l-fikr, Beyrut, 1993.
Taberani, *Mu'cemu'l-kebir*, Mektebetü'l-ulum ve'l-hikem, Musul 1983.
_____, *Mucemu'l-evsat*, Daru'l-harameyn, Kahire 1415.
Tahavi, *Şerhu müşkili'l-asar*, Thk. Şuayb Arnaut, Müessesetü'r-risale, yrs. 1494.
Tartuşi, *el-Havadis ve'l-bida'*, Daru ibni'l-cevzi, 1998.
Zemahşeri, *el-Keşşaf an hakaiki ğavamidi't-tenzil ve uyuni'l-ekavil fi vucuhi't-tevil*, Daru'l-kütübü'l-arabi, Beyrut 1407.
Zerkeşi, *el-Burhan fi ulumi'l-kur'an*, tah.: Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Daru ihyai kütübü'l-arabiyye, 1957.
Zuhayli, *Tefsiru'l-munir*, Daru'l-fikr, Dimeşk 1991.

